

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Johanna Kuoppala

”Keppi ja porkkana” -menetelmän
käyttö päiväkodeissa

Sosiaali- ja terveysala
2011

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Johanna Kuoppala
Opinnäytetyön nimi	”Keppi ja porkkana”-menetelmän käyttö päiväkodeissa
Vuosi	2011
Kieli	suomi
Sivumäärä	53 + 3 liitettä
Ohjaaja	Hans Frantz

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, millaisia palkitsemis- ja rajoitusmenetelmiä päiväkodeissa käytetään, ovatko ne olleet toimivia ja onko joistakin luovuttu.

Tutkimuksessa on käytetty kyselylomaketta, joka sisältää monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Kyselyn avulla selvitettiin, mitkä menetelmät ovat toimivimpia valituissa päiväkodeissa.

Käytetyimpiä rajoittamismenetelmiä olivat jäähytuoli, keskustelu lapsen kanssa, tilanteesta poistaminen ja huomion kiinnittäminen muualle. Näiden menetelmien käytössä ei ollut juurikaan eroavaisuuksia suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä. Palkitsemismenetelmissä eniten käytössä oli kummassakin kieliryhmässä kehuminen.

ABSTRACT

Author	Johanna Kuoppala
Title	The Use of Carrot and Stick-Method in Daycare Centres
Year	2011
Language	Finnish
Pages	53 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Hans Frantz

The purpose of this bachelor's thesis was to find out what kind of rewarding and controlling methods daycare centres use and if the methods have been useful and if they still are used.

The material was collected with a questionnaire, which has multiple-choice questions and open ended questions. The inquiry was used to find out, which methods were the best and most effective in the daycare centres that were chosen in the target group.

Most used penalties were sitting in the chair, discussion with the child, removing the child from the group for a moment and moving the attention to something else. There was difference between the Finnish and Swedish daycare centres and the both of them used giving positive feedback and praising the child most.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	7
2 PÄIVÄKOTI.....	8
2.1 Lapsiryhmät	8
2.2 Erityisvarhaiskasvatus	9
3 SÄÄNTÖJÄ, OHJEITA JA SEURAUKSIA.....	10
3.1 Sääntöjen noudattaminen.....	10
3.2 Seuraamukset.....	11
3.3 Anteeksi pyytäminen ja antaminen	11
4 OPPIMINEN JA VUOROVAIKUTUS	13
4.1 Oppiminen	13
4.2 Sosiaaliset taidot.....	14
4.3 Vuorovaikutus	15
4.4 Behaviorismi.....	15
4.5 Myönteinen, kielteinen vai nollavahvistaminen?	16
5 PALKITSEMINEN JA KEHUMINEN	18
5.1 Aineeton palkitseminen	18
5.2 Aineellinen palkitseminen	19
6 HUONO KÄYTÖS JA SITÄ SEURAAVA RANGAISTUS.....	21
6.1 Käyttäminen päiväkodissa.....	21
6.2 Rajoittamisen historia ja nykypäivä	22
6.2.1 Ruumiillinen kuritus	22
6.2.2 Nykyvanhemmat ja kurinpito	23
6.3 Rajoittaminen päiväkodissa.....	24
6.4 Huomionhakuisuus	25
6.5 Levottomat lapset	27
7 SIIRTYMÄTILANTEET.....	28
7.1 Siirtyminen ulos ja sisään	28

7.2 Ruokailu	29
7.3 Päivälepo	29
8 KASVATUSKUMPPANUUS	30
8.1 Vanhempien osuus kasvatuskumppanuudessa	30
8.1.1 Vanhempien erimielisyydet kasvatuksessa.....	31
8.1.2 Eronneet vanhemmat	31
8.2 Kasvattajien osuus kasvatuskumppanuudessa.....	32
8.3 Omahoitajuus.....	33
9 TUTKIMUS	35
9.1 Tutkimusaiheen valinta ja tutkimusprosessi.....	35
9.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	35
9.3 Tutkimusmenetelmä	36
9.4 Aineiston analyysi	36
9.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	37
10 TUTKIMUSTULOKSET	38
10.1 Konfliktien aiheuttaja	38
10.2 Missä tilanteissa huonoa käytöstä ilmenee eniten.....	39
10.3 Lapsen kiukuttelu	40
10.4 Rajoittamismenetelmät	40
10.5 Rajoittamismenetelmien toimivuus	42
10.6 Toivotun käytöksen palkitseminen.....	43
10.7 Toimivimmat palkitsemismenetelmät	44
10.8 Menetelmät ja vanhemmat	45
10.9 Erot suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä.....	46
11 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	48
12 POHDINTA	51
LÄHTEET.....	52
LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Rajoittamismenetelmien toimivuus.	s. 43
Kuvio 2. Toimivimmat palkitsemismenetelmät	s. 45
Kuvio 3. Menetelmät ja vanhemmat	s. 46
Kuvio 4. Erot suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä rajoittamismenetelmissä	s. 47
Kuvio 5. Erot suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä palkitsemismenetelmissä	s.48

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Tutkimuslupa**LIITE 2.** Suomenkielinen kyselylomake**LIITE 3.** Ruotsinkielinen kyselylomake

1 JOHDANTO

Nykyään päiväkodeissa on yhä enemmän haastavia lapsia. Työntekijöiden täytyy koko ajan kehittää uusia toimintamalleja arkipäivän tilanteisiin, jotta ne sujuisivat ilman suurempia ongelmia. Samalla kuitenkin pitäisi vaalia rutiineja, koska ne ovat tärkeitä ja jaksottavat monien lasten päivää.

Päiväkodin työntekijöiden tulisi keskustella lapsesta ja hänen päivästänsä vanhempien kanssa joka päivä. Samalla olisi hyvä sopia yhteisistä säännöistä, joita pyritään noudattamaan sekä kotona että päiväkodissa. Vanhemmat voivat aina kysyä neuvoa kasvatusasioissa päiväkodin henkilökunnalta. Vaitiolovelvollisuus sitoo heitä, ja heillä on usein kokemusta monenlaisista lapsista ja tilanteista.

Lasta tulisi kehua aina kun tilanne sen sallii. Kehuja olisi hyvä antaa myös sanallisesti, vaikka nyky maailma onkin materiaalipainotteinen.

2 PÄIVÄKOTI

Päiväkodit ovat paikkoja, joissa huolehditaan alle kouluikäisten, eli 0-6-vuotiaiden, varhaiskasvatuksesta ja mahdollisesti myös esiopetuksesta. Varhaiskasvatuksesta vastaa koulutettu henkilökunta. Henkilökunta koostuu lastentarhanopettajista, sosionomeista, lastenhoitajista, päiväkotityöntekijöistä sekä tarvittaessa avustajista.

2.1 Lapsiryhmät

Alle kolmevuotiaiden lasten ryhmässä on yleensä 12 lasta ja kolme työntekijää. Jokaista työntekijää kohden on siis neljä lasta. Työntekijöiden jakauma on yksi lastentarhanopettaja/sosionomi ja kaksi lastenhoitajaa, koska näin pienten lasten hoitaminen on suurimmaksi osaksi perushoitoa, jolloin kasvatusvastuun voi kantaa yksi ihminen. (Vaasan kaupunki 2011 c.)

Vanhempien lasten ryhmässä on yleensä 21 lasta ja kolme työntekijää. Näissä ryhmissä on kaksi lastentarhanopettajaa/sosionomia ja yksi lastenhoitaja. Lapset ovat jo omatoimisempia, joten perushoitoa ei ole niin paljoa. Samalla kasvatuksellinen vastuu kasvaa, ja on katsottu parhaaksi, että vastuu jakautuu useammalle kuin yhdelle ihmiselle. (Vaasan kaupunki 2011 c.)

Joissakin päiväkodeissa on myös sisarusryhmiä, joissa voi olla iältään 1-6-vuotiaita lapsia. Sisarusryhmissä isommat lapset oppivat ottamaan pienemmät huomioon, ja pienet lapset oppivat perustaitoja seuraamalla isompien lasten esimerkkiä.

Esiopetukseen lapsen on mahdollista siirtyä vuotta ennen oppivelvollisuuden alkua. Vaasaan on laadittu koko kuntaa koskeva yhteinen opetussuunnitelma, joka perustuu Opetushallituksen hyväksymiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Esiopetus valmistaa lasta kouluun ja opetuksen tavoitteena on kokonaisvaltainen kasvun ja kehityksen tukeminen, joka on hyvä jatkumo lapsen päivähoitolle. (Vaasan kaupunki 2011 b.)

2.2 Erityisvarhaiskasvatus

Erityisvarhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea lasta ja lapsen kehitystä. Erityisvarhaiskasvatukseen siirrytään usein silloin, kun lapsen vanhemmat, päiväkodin henkilökunta tai muut asiantuntijat huolestuvat lapsen kehityksellisistä asioista. Mitä aiemmin kehityksen poikkeamat huomataan, sitä helpompi niihin on tarttua ja mahdollinen apu toimii paremmin.

Sellaiset lapset, jotka ovat saaneet asiantuntijan lausunnon, sijoitetaan pienryhmiin, joissa on 12 lasta, joista 5 on erityispaikalla. Lapsi voidaan sijoittaa myös tavalliseen ryhmään, mutta tällöin ryhmän kokoa pienennetään tai lapsi saa henkilökohtaisen avustajan saadakseen tarvitsemansa huomion ja tuen. Pienryhmien kasvatusvastuu on erityislastentarhanopettajalla. (Vaasan kaupunki 2011 a.)

3 SÄÄNTÖJÄ, OHJEITA JA SEURAUKSIA

Jokaisessa päiväkodissa on sääntöjä. Säännöt koskevat usein koko päiväkotia, mutta joskus ryhmässä saattaa olla lisäksi omia sääntöjä. Ryhmän kasvattajien tulisi olla yksimielisiä säännöistä ja kaikkien tulisi valvoa niiden noudattamista.

Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että päiväkodeissa kasvatuspäämäärinä ovat lapsen yksilöllisyys, toisten huomioon ottaminen ja heistä välittäminen sekä lapsen itsenäisyyden tukeminen asteittain. Tavoitteena on hyvinvoiva lapsi, joka on ainutlaatuinen. Vaasassa pyritään lapsilähtöiseen toimintaan, jonka avulla lapsella on mahdollisimman hyvä olla päivähoidossa. Elinehtona ihmisenä kehittymiselle on tulla nähdyksi, kuulluksi sekä arvostetuksi. (Vaasan kaupunki 2011 c.)

3.1 Sääntöjen noudattaminen

Sääntöjä tulee olla vain sen verran, että niitä todella pystytään noudattamaan. Lasten täytyy myös tietää nämä säännöt ja niiden merkitys. Jos kasvattaja ei pysty selittämään lapselle, miksi joku sääntö on olemassa, olisi tarpeen miettiä, onko kyseinen sääntö edes tarpeellinen ja miksi se on luotu.

Sääntöjä tulisi myös päivittää sopivin väliajoin, koska sellaisia sääntöjä, joita ei voida noudattaa, on turha pitää voimassa. Koivusen (2009, 66) mukaan monissa päiväkodeissa on sääntöjä, jotka ovat jäänteitä menneiltä vuosilta, mutta niiden mielekkyyttä ei ole koskaan kyseenalaistettu. Ne ovat saattaneet aikanaan olla merkityksellisiä, mutta ajan kuluessa ne ovat menettäneet voimansa.

Kouluissa säännöt on saatettu koota tauluksi seinälle, mutta päiväkodeissa olevat lapset eivät osaa vielä lukea. Toisaalta sääntötaulu voi olla tarkoitettu kasvattajille, jolloin he voisivat tarkistaa siitä asioita. Lapsia varten olisi parempi, jos säännöt laitettaisiin seinälle esimerkiksi kuvatauluna, koska visuaalinen efekti on lapsilla voimakas. Tämä on syy siihen, että kuvien tulisi osoittaa sallittuja tilanteita kieltojen sijasta. (Koivunen 2009, 67.)

3.2 Seuraamukset

Kun lapsi rikkoo sääntöjä, pelkkä kielto ei auta. Lapselle tulisi antaa ohjeita oikeaa toimintaa varten. Kun kasvattaja antaa tällaisen ohjeen, hänen on myös varmistuttava siitä, että lapsi toimii sen mukaisesti. Jos kasvattaja ei vie vaatimuksiaan loppuun asti tai valvo antamansa ohjeen noudattamista, ohjeiden ja sääntöjen merkitys mitätöityy. Samalla kasvattaja menettää huomaamattaan auktoriteettiasemansa lapsiin. (Koivunen 2009, 67.)

Mikäli lapsi on noudattanut sääntöjä ja ohjeita, häntä tulisi aina vähintään kehua. Välittömästi toiminnan jälkeen saatava kehu vaikuttaa lapsen käytökseen nopeammin. Palkintojakin voi joskus antaa, mutta palkintojen myötä lapsi oppii tavallaan materialistiksi, koska hän alkaa odottaa palkinnoksi aina tavaraa.

3.3 Anteeksi pyytäminen ja antaminen

Kun samassa tilassa on paljon lapsia, ristiriitatilanteita syntyy varmasti. Päiväkodeissa on tapana käskä lapsia pyytämään toisiltaan anteeksi tilanteen selvittämisen yhteydessä. Usein on kuitenkin niin, että lapset pyytävät toiselta anteeksi, mutta he tekevät sen vain siksi, koska ovat oppineet, että anteeksipyynnön jälkeen saa jatkaa leikkiä. (Koivunen 2009, 67.)

Anteeksiantaminen on kuitenkin mutkikkaampi asia. Anteeksipyynnön jälkeen joku lapsista sanoo heti, että toinen saa anteeksi. On kuitenkin lapsia, jotka kysyvätkin kasvattajalta, onko pakko antaa anteeksi. Tällaisessa tilanteessa kasvattaja voi sanoa, että ei ole pakko. Tällä tavalla aikuinen vapauttaa lapsen ulkoapäin tulevasta pakosta antaa toiselle anteeksi. Anteeksi annetaan, kun lapsi on valmis siihen. (Koivunen 2009, 68.)

On tilanteita, joista kasvattaja on nähnyt riidasta vain loppuosan, jolloin hänellä ei ole kokonaiskuvaa tapahtumasta. Tämä saattaa johtaa siihen, että hän vaatii väärää lasta pyytämään toiselta anteeksi. Kun kasvattaja huomaa kiistatilanteita, hänen tulisi aluksi selvittää, mitä on tapahtunut ja miksi, ja vasta tämän jälkeen siirtyään mahdollisiin anteeksipyyntöihin.

Riidan osapuolten kanssa voidaan keskustella siitä, miltä Villestä tuntui, kun esimerkiksi Kalle tönäisi häntä. Kun lapsi tiedostaa esimerkkien avulla toisen tunteet, hänen on helpompi pyytää toiselta anteeksi. Samalla on todennäköistä, että Kalle ei tönä ketään heti uudestaan.

Lapsi oppii samalla myös kantamaan vastuuta teoistaan. Kun lapsen kanssa jaksetaan keskustella teoista, siitä, olivatko ne oikeudenmukaisia ja mitä niistä seuraa, hänelle muodostuu vähitellen vastuuntuntoa. Syyllistämistä kannattaa kuitenkin välttää, koska pieni lapsi ei pysty käsittelemään syyllisyyttä ja häpeää kovinkaan hyvin. (Meidän Perhe 2011.)

Pientäkin lasta voi opastaa sovittamaan tekonsa toiselle. Kyseisestä taidosta on hyötyä koko loppuelämän ajan. Kun lapselle annetaan hyvästä käytöksestä myönteistä palautetta, käytös todennäköisesti juurtuu. (Meidän perhe 2011.)

On tärkeää, että vääryyttä tehnyt aikuinen pyytää toimintaansa anteeksi lapselta. Mikäli aikuinen vain sivuuttaa tilanteen, lapsi alkaa ihmetellä, miksi samat säännöt eivät koske aikuista. Kun aikuinen oppii olemaan itsekin nöyrä ja pyytää toimintaansa anteeksi niin aikuisilta kuin lapsilta, lapsi huomaa, että kyseistä käytöstä edellytetään kaikilta. (Skodvin 2004, 118–120.)

4 OPPIMINEN JA VUOROVAIKUTUS

Nykyaikaisen käsityksen mukaan lapsen oppiminen on kokonaisvaltaista. Lapsi siis oppii koko ajan ympärillään tapahtuvista asioista. Lapsi oppii, kun hän saa olla aktiivisesti mukana toiminnassa, jolloin hän saa myös omakohtaisia kokemuksia. (Koivunen 2009, 42–43.)

4.1 Oppiminen

Ennen oli tapana, että lapset istuivat paikallaan ja kuuntelivat opetusta. Tänä päivänä suositaan kuitenkin mallia, jossa lapset ovat mukana aktiivisesti jo ohjeistusvaiheessa. Kaikki lapset oppivat eritavalla; joku saattaa oppia parhaiten kuuntelemalla ja jonkun täytyy nähdä asiat tarkasti, ennen kuin hän pystyy sisäistämään asian.

Kun kyseessä ovat pienet lapset, mallioppimisen merkitys korostuu tavallista enemmän. Lapset ottavat mallia niin muista lapsista kuin aikuisistakin. Oppiminen saattaa olla myönteistä tai kielteistä. Siksi olisikin aina syytä miettiä, millaisen mallin antaa lapsille esimerkiksi ruokapöydässä. Kasvattaja toimii lapselle mallina myös puhumisessa. Tästä syystä kasvattajan on tärkeää harkita, millaista puhetapaa ja sanamuotoja käyttää. Puheen sisältöä kannattaa myös miettiä tarkoin, koska lapset saattavat ymmärtää kiertoilmaisuja, vaikka aikuinen luulee puhuvansa niin sanotusti ”aikuisten kieltä”. (Koivunen 2009, 42–43, 49.)

Myönteinen oppiminen on aina toivottua, mutta usein kielteinen oppiminen huomataan helpommin, koska se aiheuttaa usein ongelmia. Tyypillisin opittu huono käytös on rumien sanojen käyttö sekä muiden lyöminen. (Koivunen 2009, 42–43.)

Oppimista tapahtuu parhaiten silloin, kun lapsi on motivoitunut oppimaan ja jos opittava asia on hänestä mielenkiintoinen. Lapsen kannalta oppimistilanne on edullisin silloin, kun hän toimii omalla lähikehityksen vyöhykkeellään. Lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy selviytymään annetusta tehtävästä aikuisen avustuksella, mutta ei vielä yksin. (Koivunen 2009, 42–43;)

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus 2011; Heikka, Hujala, Turja 2009, 55.)

Joskus kuitenkin käy niin, että lapsi ei suoriudu omalla tasollaan eli hän alisuoriutuu. Tällöin suoriutumiseen ovat vaikuttaneet motivaatiotekijät sekä innostuksen puute. Lapsi ei välttämättä halua edes yrittää suoriutua, jos hänellä on heikko luottamus omiin taitoihinsa. Lapsi ei halua kiinnittää itseensä huomiota, koska pelkää epäonnistuvansa. (Koivunen 2009, 42–43.)

4.2 Sosiaaliset taidot

Ihmisillä on käsitys, että lapsi oppii sosiaalisia taitoja ryhmässä itsestään. Se ei kuitenkaan pidä läheskään aina paikkaansa. Lasta täytyy opettaa toimimaan päivittäin tilanteiden vaatimalla tavalla, vaikka oppiminen kestääkin oman aikansa. Samalla lapsi saa käsitystä siitä, minkälainen käytös on toivottavaa ja millaisesta käytöksestä häntä torutaan.

Lapsen oppimisessa on aina huomioitava lapsen ikä, valmiudet ja herkkyyskaudet. Montessoripedagogiikan mukaan ryhmään orientoitumisen herkkyyskausi alkaa noin kaksi- ja puolivuotiaana ja kestää noin kuuden vuoden ikään. Kyseisen herkkyyskauden aikana lapsella on tarve tulla ryhmän hyväksytyksi jäseneksi. Samalla lapsen on helppo oppia ryhmätyöskentelyssä vaadittavia sosiaalisia taitoja. (Niipperin Montessorileikkikoulu 2011; Koivunen 2009, 44.)

Lapset oppivat asioita parhaiten silloin, kun he saavat oppia niitä käytännössä. Kun kasvattajat näyttävät esimerkkejä asioista, lapset pystyvät helpommin sisäistämään asiat ja muistavat opitut asiat jostakin kontekstista eli asiayhteydestä myöhemmin. Lapset harjoittelevat elämää leikkiessään. Lapselle voi olla vaikeaa sanallisesti kertoa, minkälainen käytös on väärää, mutta leikkiessään hän saattaa käsitellä asiaa huomaamattaan. (Koivunen 2009, 46.)

Aina ei ole välttämätöntä kiinnittää huomiota siihen, että asia tai tehtävä on tehty oikein. Tärkeämpää on työskentelytaitojen oppiminen. Niitä ovat esimerkiksi keskittyminen, tarkkaavaisuus, oman toiminnan ohjaus, päättelytaidot, jonotus ja

vuoron odottaminen, puheenvuoron pyytäminen ja itsenäinen työskentely. Lapsi tulee tarvitsemaan kaikkia näitä taitoja myöhemmin elämässään. (Koivunen 2009, 46.)

4.3 Vuorovaikutus

Vuorovaikutusta on kahdenlaista: sanallista ja sanatonta. Nämä kaksi voivat olla ristiriidassa keskenään, jolloin sanatonta viestiä uskotaan. Jos ihminen sanoo, että ei ole vihainen, mutta kuitenkin hänen kasvoistaan ja äänensävyystään voidaan päätellä muuta, hänen uskotaan olevan vihainen. Kun ollaan vuorovaikutuksessa lasten kanssa, katsekontaktin tärkeys korostuu. Tämän vuoksi aikuisen olisi syytä kyykistyä lapsen tasolle. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun kasvattaja haluaa kertoa lapselle tai lapsi kasvattajalle jotain todella tärkeää. Tällöin lapsi tuntee, että häntä todella kuunnellaan. (Koivunen 2009, 47.)

Aikuisen olisi syytä kiinnittää huomiota omaan äänensävyynsä. Äänensävy paljastaa usein aikuisen tunteet lasta tai tämän toimintaa kohtaan. Vaikka joskus äänensävyn muuttuminen johtuu stressistä, lapsi saattaa kokea, että aikuinen on vihainen hänelle. Tästä johtuen lapset saattavat pelätä aikuista ja hänen suhtautumistaan asioihin. Jatkossa lapsi saattaa vältellä kyseistä aikuista sekä kaikenlaista vuorovaikutusta hänen kanssaan. (Koivunen 2009, 47.)

On syytä muistaa, että lapsen käyttäytyminen on mielekästä hänen omasta näkökulmastaan. Kasvattajan tehtävä on miettiä, miksi lapsi käyttäytyy sillä tavalla, ja toimia itse tilanteeseen mukautuen. Tällä tavalla kasvattaja auttaa lasta kasvamaan. (Koivunen 2009, 50.)

4.4 Behaviorismi

Behavioristisessa suuntauksessa mieli on jätetty psykologisen tutkimuksen ulkopuolelle, koska behavioristien mielestä tulisi tutkia vain käyttäytymistä. Tämä johtuu osittain siitä, että heidän mielestään toisen ihmisen ajatuksista ja tunteista ei voida saada luotettavaa tietoa ainoastaan tarkkailemalla objektiivisesti. (Lindblom-Ylänne, Niemelä, Päivänsalo, Tynjälä 2005, 68.)

Behavioristit selittävät käyttäytymistä ärsyke-reaktioketjuilla. Heidän mukaansa kaikesta koetusta muodostuu oppimishistoria, joka selittää, miksi joku reagoi juuri tietyllä tavalla. Hän on siis oppinut eli toisin sanoen ehdollistunut käyttäytymään tilanteessa tietyllä tavalla. Klassisessa ehdollistumisessa jokin aiemmin neutraali ärsyke muuttuukin ärsykkeeksi, joka laukaisee reaktion. Kuuluisin esimerkki klassisesta ehdollistumisesta ovat Pavlovin koirat. Ivan Pavlov oli venäläinen fysiologi, joka huomasi koirien syljenerityksen lisääntyvän jo silloin, kun he kuulivat ruokaa tuovan hoitajan askeleet. Tämän huomion jälkeen Pavlov laittoi koirat äänieristettyyn huoneeseen, jossa hän soitti kelloa ennen kuin antoi koirille ruokaa. Muutaman kerran jälkeen koirat olivat ehdollistuneet siten, että ne yhdistivät kellon soiton ruokaan. (Lindblom-Yläne ym 2005, 69; 71–72.)

Behavioristeilla on myös toinen käyttäytymiseen liittyvä periaate, jota he kutsuvat väline-ehdollistumiseksi. He havaitsivat tutkimuksissaan, että käyttäytyminen, jota seuraa palkinto, lisääntyy kun taas rangaistava käytös vähenee. Kokeet tehtiin eläimillä, mutta tämän on huomattu toimivan myös ihmisillä. Kokeiden edetessä huomattiin, että oppimisen ei aina tarvitse olla omakohtaista. Kaikki oppivat seuraamalla muita ja heidän toimintaansa. Tästä oppimismenetelmästä käytetään nimitystä mallioppiminen. (Lindblom-Yläne ym 2005, 69–70.)

4.5 Myönteinen, kielteinen vai nollavahvistaminen?

Skodvinin (2004, 42–57) mukaan on olemassa kolmenlaista vahvistamista, joita jokainen, jotkut tietoisesti ja jotkut tiedostamattaan, käyttää lasten kasvatuksessa. Myönteinen vahvistaminen on sellaista käyttäytymisen seurausta, joka nostaa käyttäytymismallin toistamisen todennäköisyyttä. Aikuiset palkitsevat lapsen toimintaa, mikäli he suhtautuvat siihen myönteisellä tavalla. Myönteinen suhtautuminen voi olla kehumista, osaamisen ihastelua tai taputus olalle.

Nollavahvistamisesta puhuttaessa toiminnan tulee olla neutraalia ja mitäänsanomatonta. Tällöin lapsi ei saa teoilleen myönteistä eikä kielteistä vahvistamista, jolloin hän ikään kuin oppii pois tapansa, koska niillä ei ole mitään merkittäviä seurauksia.

Kolmas vahvistamistapa on kielteinen vahvistaminen. Kielteinen seuraus tavallisesti haihduttaa ei-toivottua käyttäytymistä. Haihtuminen tapahtuu kuitenkin vähitellen, jolloin aikuisten tulisi olla kärsivällisiä. Kielteinen vahvistaminen ei saa koskaan olla ruumiillinen rangaistus, koska se on laissa kiellettyä. Lasta ei myöskään saisi väheksyä, koska se on haitallista hänen itsetunnolleen.

5 PALKITSEMINEN JA KEHUMINEN

Palkinto voi olla aineellista tai aineetonta. Jokainen ihminen pitää erilaisista asioista, joten palkitsemista ja palkintoja tulisi soveltaa jokaisen kohdalla. Esimerkiksi tytöt pitävät perhosista ja pojat autoista. Mikäli kävisi niin, että tyttö saisi autotarran palkinnoksi, se ei todennäköisesti motivoisi häntä toimimaan jatkossa samalla tavalla.

5.1 Aineeton palkitseminen

Yleisin aineeton palkitseminen on kehuminen. Kun lasta kehuaan aina hänen onnistuessaan, hänen itseluottamuksensa kasvaa. Kehuminen on myös kaikista helpoin tapa palkita lasta, ja koska se on välitöntä palautetta, lapsi todella tietää, mistä asiasta hän on kehut ansainnut.

Lapset kuulevat mieluiten palautetta siitä, että he osaavat jotakin. Lisäksi he mielellään kuuntelevat, kuinka he ovat onnistuneet asiassa paremmin kuin aikaisemmin. Moni lapsi pitää siitä, kun hänelle kertoo, kuinka iso tyttö tai poika hänestä on tullut. (Skodvin 2004, 82.)

Lapsi tarvitsee paljon rohkaisua ja kannustusta varsinkin päiväkodissa, koska siellä kaikki on uutta ja vierasta. Kannustuksen ja rohkaisun avulla lapsi saa myös tunteen siitä, että hän ei ole vain ryhmän jäsen, vaan aikuinen on todella huomannut hänet yksilönä. Kasvattajan tulisi tunnistaa lapsen temperamenttipiirteet sekä tunnetilat ja antaa lapselle tämän tarvitsemää huomiota. (Mikkola, Nivalainen 2009; 21.)

Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia. Aikuiset saattavat järjestää niitä, mutta usein ne ovat suunnittelemattomia. Lapsi voi kokea onnistumista esimerkiksi silloin, kun hän syö koko annoksen ruokaa tai osaa pukea itse ulkovaatteet. Kaikki suunnitellut ja suunnittelemattomat onnistumiset lisäävät lapsen itseluottamusta sekä auttavat hänen myönteisen minäkuvansa muodostumisessa. (Koivunen 2009, 38–39.)

Mikäli lapsella on heikko itseluottamus, hän saattaa epäillä kasvattajan kehuja. Tällöin on todennäköistä, että lapsi on saanut kehuja aiheettomasti tai sitten hän ei ole saanut niitä onnistuessaan, jolloin asia tuntuu hänelle vieraalta. Jotkut lapset saattavat vierastaa kehuja, koska ovat niin ujoja, että mieluummin ovat ilman kehuja kuin huomion keskipisteenä. Tällöin kasvattajan olisi hyvä luoda tilanteita, joissa hän pääsee kehumään ujoja lapsia tavalla, joka ei ole heille epämukava. (Koivunen 2009, 38–39; Skodvin 2004, 40.)

Lasta tulisi kehua myös silloin, kun hän yrittää jotakin, vaikka yritys ei loppujenlopuksi onnistuisikaan. Tällöin lapsi oppii huomaamaan, että epäonnistuminenkin on sallittua, kunhan on ensin yrittänyt tehdä parhaansa onnistuakseen. Mikäli yrityksiä ei arvosteta lainkaan, lapsi kokee alemmuudentuntoa. Tämä saattaa johtaa siihen, että seuraavalla kerralla lapsi ei halua edes yrittää. (Skodvin 2004, 38–39.)

Juorukehussa aikuinen kehuu lasta toiselle aikuiselle niin, että lapsi kuulee kaiken. Tällöin lapsi on ulkopuolinen keskustelussa, mutta saa osakseen ansaitsemansa kehut. Kolmoiskehussa aikuinen aluksi ihastelee sitä, mitä lapsi on tehnyt. Ihastuksen voi osoittaa ilmeillä ja eleillä, ei kuitenkaan liikaa liioitellen. Seuraavaksi aikuinen toteaa, kuinka vaikeasta asiasta lapsi on selviytynyt. Lopuksi aikuinen pyytää lasta selittämään, kuinka hän on asiassa toiminut. Tällä tavalla lapsi saa itse kertoa kehityksestään, ja samalla hänen itsetuntonsa kasvaa.

5.2 Aineellinen palkitseminen

Tarravihko on yksi yleisistä palkitsemismenetelmistä. Lapsi saa tarran vihkoonsa aina silloin, kun jokin sovittu asia on sujunut mallikkaasti. Tarroja voi laittaa vihkon sijasta esimerkiksi seinälle ripustettuun tauluun tai kalenteriin. Kun lapsen saavutukset ovat koko ajan näkyvillä, hän saattaa motivoitua toimimaan samalla tavalla jatkossakin tarrojen toivossa. (Skodvin 2004, 97.)

Kun lapsi on kerännyt sovittun määrän tarroja, hän saa jonkin isomman palkinnon. Palkinto voi olla esimerkiksi hänen kauan haluamansa lelu. Monille lapsille myös ”toinen karkkipäivä” saattaa olla mieluisa, vaikka se ei edistä terveellistä

elämäntapaa. Aina täytyy kuitenkin huomioida lapsen ikä vaadittavaan tarramäärään. Mitä pienempi lapsi, sitä vähemmän tarroja hän tarvitsee saavuttaakseen isomman palkinnon. Mikäli lapselta vaaditaan liian paljon tarroja palkinnon saamiseen, hän turhautuu, koska ei tunne pääsevänsä lainkaan lähemmäksi kauan odotettua palkintoaan. (Skodvin 2004, 97.)

Nykyajan vanhemmat ovat usein todella kiireisiä. Lapsi tuntee olevansa todella tärkeä silloin, kun vanhemmat huomaavat hänet ja viettävät aikaa hänen kanssaan. Tästä seikasta johtuen lapsi voi saada palkinnoksi myös päivän huvipuistossa tai esimerkiksi kahdenkeskistä laatuaikaa isän tai äidin kanssa. Tällöin vanhempien on pakko järjestää aikaa lapselleen, koska ovat luvanneet. Täytyy kuitenkin muistaa, että vanhempien täytyy aina antaa aikaansa lapsille, vaikka he olisivat kuinka kiireellisiä tahansa.

Kun lapsi on siivonnut huoneensa, hän voi saada palkinnoksi kaverin kyläilemään. Usein vanhemmat vaativatkin, että ensin täytyy siivota huone, jotta kaverin on mukavampi tulla. Samalla lelut löytyvät omilta paikoiltaan, eikä kaikkea tarvitse repiä maahan etsintöjen tiimellyksessä.

Suuria palkintoja ei pitäisi antaa lapselle turhan usein. Muuten lapsi oppii pelaamaan palkintojen saamisella. Esimerkiksi jos vanhempi kehottaa lasta siivoamaan huoneensa, lapsi saattaa kysyä, että mitä hän saa siitä hyvästä. Jos aikuinen lähtee mukaan tähän leikkiin, ajan myötä lapsi oppii hinnoittelemaan kaiken toimintansa. (Skodvin 2004, 43.)

6 HUONO KÄYTÖS JA SITÄ SEURAAVA RANGAISTUS

Jokaisella lapsella ja aikuisella on joskus huonoja päiviä. Aikuiset osaavat olla näyttämättä huonotuulisuuttaan. Lapset eivät vielä pysty siihen, ja päiväkodeissa yhden huono päivä niin sanotusti ”tarttuu” toisiinkin lapsiin.

Huonotuulisuus näkyy usein auktoriteetin vastustamisena sekä pienenä kiusantekona. Kasvattajan tehtävänä on reagoida lapsen mielentilaan ja auttaa lasta purkamaan tuntojaan kehittävämmällä tavalla.

6.1 Käyttäminen päiväkodissa

Päiväkodissa lapsi kohtaa ympäristön näkyvät ja näkymättömät säännöt ja normit. Samalla lapsi oppii asenteista ja käyttäytymisestä. Lapsi elää kuitenkin siinä uskossa, että maailma on tehty häntä varten. Lapsi toimii aluksi mielihyväteriaatin mukaisesti, eli hänen tavoitteensa on omien halujen tyydytys mahdollisimman nopeasti. Esimerkiksi jos Maija haluaa leikkiä nukella, jolla Saara leikkii, hän ei odota vuoroaan, vaan hakee nukan Saaran käsistä. (Dunderfelt 2006, 79.)

Tällainen itsekeskeinen käytös ei kuitenkaan sovi yhteiskunnan jäsenelle. Tästä johtuen lapselle opetetaan kotona ja päiväkodissa vallitsevien normien ja sääntöjen mukaista elämää. Dunderfelt (2006, 79) kutsuu tätä realiteettiperiaatteeksi.

Lapsella on tapana kapinoida vanhempien ja kasvattajien neuvoja ja käskyjä vastaan. Aikuisilla on kuitenkin yliote, jolloin lapsen on ennemmin tai myöhemmin toteltava aikuisia. Rajojen asettaminen ei ole sujunut oikealla tavalla, jos aikuisen täytyy uudestaan ja uudestaan muistutettava lasta samoista säännöistä. Ajan myötä lapsi sisäistää aikuisten käskyt ja ohjeet osaksi itseään, jolloin hän pystyy palauttamaan ne mieleensä ilman varsinaista asiayhteyttä. Hän myös käyttäytyy normien mukaisesti tiedostamatta asiaa itse. (Dunderfelt 2006, 79–80; Skodvin, Arne 2004, 21.)

Lasta kohdellaan kotona pääasiassa yksilönä, mutta päiväkodissa kasvattajilla ei ole resursseja kohdella jokaista yksilönä koko päivän ajan, vaan lapset ovat osa ryhmää. Ryhmän jäsenenä lapsi oppii hallitsemaan omia aggressioitaan sekä toimimaan itse toisten hyväksi. Kuitenkin lapsilla on tarve kokeilla rajoja, jolloin hänen tulee voida luottaa siihen, että aikuinen asettaa rajat. Rakkaus ja välittäminen eivät saa olla ehdollisia lapsen hyvään tai huonoon käytökseen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19–20.)

Kasvattajaa auttaa suhtautumana lapseen oikein tiedot lapsesta sekä syistä, jotka aiheuttavat levottomuutta. Samalla kasvattajan tulisi havainnoida, millaisissa tilanteissa lapsen levottomuus kasvaa ja liittyvätkö tilanteet samoihin asioihin. Mikäli kasvattajalla itsellään on kielteisiä tunteita, niiden tunnistaminen ja käsittely on tärkeää. Kasvattajan omat käsitykset itsestään, omista asenteistaan sekä suhtautumistavastaan ovat tärkeitä ja niitä pitäisi tarkastella sopivin väliajoin. (Koivunen 2009, 77.)

6.2 Rajoittamisen historia ja nykypäivä

Lasten ruumiillinen kuritus kiellettiin Suomessa vuonna 1984. Sitä ennen esimerkiksi koulussa opettaja löi lasta sormille karttakepillä, mikäli tämä ei käyttäytynyt kunnolla. Samoin lapsi saatettiin laittaa nurkkaan seisomaan ja samalla hänet nolattiin koko luokan edessä. Kotona lapsi saattoi saada piiskaa tai luunappeja vanhemmiltaan. Tukistaminenkin oli hyvin yleistä.

6.2.1 Ruumiillinen kuritus

Erään tutkimuksen mukaan ruumiillinen kuritus lisää lapsen aggressiivisuutta. Toisen tutkimuksen mukaan samanlainen kuritus laskee myös lapsen älykkyystasoa. Selityksenä on käytetty sitä, että ruumiillinen kuritus on stressaavaa ja voi tuottaa lapselle ahdistusta. Ahdistus saattaa muodostua pysyväksi. (Helsingin sanomat 2011 a; Helsingin sanomat 2011 b, Meriläinen 2010.)

Lastensuojelun keskusliiton vuonna 2008 teettämän tutkimuksen mukaan vielä joka neljäs suomalainen sallii lapsen ruumiillisen kurituksen. Kuitenkin asenne on muuttunut koko ajan kielteisemmäksi. Lastensuojelun keskusliiton tutkija Heikki Sariolan mukaan on kuitenkin vielä sallittua esimerkiksi nostaa lapsi syliin ja kantaa hänet pois hiekkalaatikolta, mikäli sanallinen viesti ei tehoa. (Papunet – selkosivut 2011.)

Suomessa ja Tanskassa tehdyn tutkimuksen mukaan tyttöjä kuritetaan tavallisesti enemmän kuin poikia. Tyttöjä kuritetaan useimmiten tukistamalla tai läimäyttämällä. (Meriläinen 2010.)

6.2.2 Nykyvanhemmat ja kurinpito

Meidän Perhe- ja Vauva -lehtien teettämän kyselyn mukaan nykyvanhempien mielestä ruumiillinen kurittaminen tai edes siitä puhuminen on ahdistavaa. Kuitenkin moni vastanneista on itse saanut ruumiillista kuritusta lapsena. (Hakkarainen, M. 2007.)

Vastanneet vanhemmat pitivät tiukinta kuria leikki-ikäisille lapsille. Tämän ikäisiä lapsia oli kaksi kolmesta vanhemmasta joutunut joskus ojentamaan. Puolestaan koululaisia oli ojentanut 14 % vastanneista, mutta teini-ikäisiä oli ojentanut enää 4 %. (Hakkarainen, M. 2007.)

3,9 % vastanneista hyväksyi vielä ruumiillisen kurittamisen kasvatustapana, ja lähes 40 % hyväksyi sen äärimmäisissä tilanteissa. Kuitenkin äärimmäinen tilanne on vaikea määritellä. (Hakkarainen, M. 2007.)

Huolestuttavinta oli, että tutkimuksen myötä selvisi, että myös vauvat ovat joutuneet kurituksen kohteiksi. Neljä prosenttia vanhemmista ilmoitti kurittaneensa vauva-ikäistä lasta ravistelemalla, vaikka monet tutkimukset ovat osoittaneet, että ravistelu voi vahingoittaa vauvaa pysyvästi ja voi myös olla vauvalle hengenvaarallista. (Hakkarainen, M. 2007.)

Perheneuvojana sekä sosiaalipsykologina Vaasan perheasian neuvottelukeskuksessa työskentelevä Saara Kinnunen on Meidän Perhe -lehden (2011) haastattelussa sitä mieltä, että neuvotteleva ja samalla lasta paapova kasvatustapa on mennyt liian pitkälle. Kinnusen mielestä lapsen vastuuntunnon perusta voi jäädä huteraksi, jos hänelle ei kerrota, mikä on oikein ja mikä väärin.

Kinnunen on jakanut moraalien kehittymisen kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe ajoittuu 2-6-ikävuoteen ja on nimeltään seurausmoraalinen vaihe. Silloin lapsi ajattelee, että säännöt ovat voimassa vain jos niiden asettaja on paikalla. Sääntömoraalisen vaiheessa lapsi rakastaa sääntöjä. Lapsi on 7-10-vuotias, ja valvoo mielellään, että muut noudattavat sääntöjä. Tässä vaiheessa vanhempien antama esimerkki on tärkeä. Viimeinen vaihe on nimeltään sopimusmoraalinen vaihe. Tällöin nuori pohtii sääntöjen järkevyyttä pyytämällä niille selityksiä. (Meidän Perhe 2011.)

Viime vuosien aikana kasvatuksen tavoitteet ja yhteiskunnan arvot ovat muuttuneet. Nykyajan vanhemmat eivät välttämättä osaa sanoa lapsilleen, mikä on oikein ja väärin. Joillakin on myös käsitys, että lapset oppivat tavoille päiväkodissa, jolloin vanhempien ei tarvitse tehdä juuri mitään.

6.3 Rajoittaminen päiväkodissa

Päiväkodeissa yleisin seuraus tottelemattomuudesta on ryhmätilanteesta tai toiminnasta poistaminen. Menetelmä on usein toimiva, mutta liian usein toistettuna menettää tehonsa. Se myös aiheuttaa lapselle tarpeettomia epäonnistumisen kokemuksia, joita olisi syytä välttää. (Koivunen 2009, 68.)

Toinen melko yleinen rajoittamismenetelmä on jäähytuoli. Jäähytuoli on yleensä ennalta määritellyssä paikassa, jonne kasvattaja ohjaa huonosti käyttäytyvän lapsen. Paikassa ei saa olla mitään mielenkiintoista, joka voisi kiinnittää lapsen huomion pois jäähystä. Jäähyn tavallisin kestoaika on lapsen ikä minuutteina. Joskus levoton lapsi otetaan syliin, jotta hän pysyisi rauhassa paikoillaan toiminnan tai tuokion ajan. (Family Doctor 2011.)

Usein käy niin, että muut lapset alkavat kysellä, miksi yksi lapsi saa tehdä eri asioita kuin muut. He saattavat toivoa itselleen samanlaista kohtelua. Näissä tilanteissa kasvattajan tulee kertoa ja perustella, miksi esimerkiksi Pekka lepää erillään muista lapsista. Kasvattajan on syytä olla täysin rehellinen. Samalla kannattaa muistuttaa lapsia, että järjestely koskee vain Pekkaa. Mikäli kasvattaja ei pidä säännöistä kiinni, lapset tahtovat kokeilla rajoja entistäkin enemmän (Koivunen 2009, 69,71.)

Lapsiryhmän hallintaan vaikuttavat kasvattajan taidot sekä persoonallisuus. Lapsiryhmän hallintaa vaikuttaa myös se, osaako kasvattaja aistia lasten tarpeet ja onko vuorovaikutus heidän välillään luonnollista. Hyvä kasvattaja osaa myös motivoida lapsia. Mikäli kasvattaja tuntee itsensä epävarmaksi, hän todennäköisesti epäonnistuu ryhmän hallitsemisessa. Epävarman kasvattajan seurassa lapset ovat usein tavallista levottomampia. Samalla tavalla itsevarman kasvattajan seurassa lapset tuntevat olonsa turvalliseksi, jolloin lapset rentoutuvat ja pysyvät rauhallisina. (Koivunen 2009, 71.)

Kasvattajan tehtävänä on myös arvioida käyttämiään menetelmiä yksin sekä tiiminsä kanssa. Samalla mietitään, mitkä menetelmät ovat hyviä ja käyttökelpoisia, ja mitkä olisi jo syytä hylätä.

Päiväkodeissa usein kielletään lapsia tekemästä asioita. Välillä olisi hyvä keksiä korvaavaa toimintaa ja kannustaa lasta siihen. Usein esimerkiksi kasvattaja sanoo, että älä mene sinne, vaikka voisi sanoa, että tule tänne. Lapsia käsketään usein myös kävelemään esimerkiksi ruokailuun jonossa. Lasten mielenkiinnon säilyttämiseksi olisi hyvä, jos joskus ruokailemaan mentäisiin konkaton, hiipien, hyppien tai muulla tavallisesta poikkeavalla tavalla. Jokaiselle lapselle voi joskus antaa oman liikkumistavan, jolloin jokainen odottaa mielenkiinnolla, millä tavalla hän saa liikkua.

6.4 Huomionhakuisuus

Myönteinen huomio on jokaisen ihmisen mielestä mukavaa. On kuitenkin lapsia, jotka hakevat huomionsa millä tahansa tavalla. He eivät välitä, vaikka se olisikin

kielteistä. Skodvin (2004, 58) käyttää esimerkkiä, jossa lapsi repii maasta kukkia, vaikka tietää sen olevan kiellettyä. Kun aikuinen huomaa asian, hän nostaa lapsen syliinsä ja muistuttaa tätä säännöstä, jonka mukaan kukkia ei saa poimia. Aikuinen ei kuitenkaan tiedä, että lapsi oli tehnyt sen päästäkseen hetkeksi aikuisen syliin. Lapsi ei välittänyt siitä, että häntä tullaan torumaan siitä, mitä hän teki. Tärkeintä oli päästä hetkeksi aikuisen lähelle.

On totta, että usein huomiota saa paljon helpommin pahoilla kuin hyvillä teoilla. Jos kaveri saa huomiota sillä, että hän on taitava piirtäjä, vieressä istuva lapsi haluaa osansa aikuisen huomiosta. Jos hän ei saa sitä omalla piirustuksellaan, hän ottaa sen esimerkiksi sotkemalla vierustoverin työn. Tällöin aikuisen huomio kiinnittyy varmasti häneen, ja lapsen mieli ohittaa moitteet ja keskittyy vain huomioon, jonka hän ansaitsi teollaan.

Mitä voimakkaampi aikuisen reaktio on, sitä todennäköisemmin lapsi kokeilee samaa asiaa uudestaan. Kiroilu on yksi niistä asioista, joita lapset käyttävät mielellään kiinnittääkseen aikuisen huomion. Kiroilun jälkeen lapsi saatetaan poistaa huoneesta, jolloin hänen seurakseen tulee joku kasvattajista. Tämä yksityinen huomio saattaa olla lapsen mielestä paras mahdollinen palkinto, ja tekee saman asian varmasti uudestaan, koska toivoo saavansa silloinkin samanlaista kohtelua. Aikuisten tehtävänä onkin tarkastella lapsen tarkoituseriä ja sitä mukaan muuttaa omaa reagoimistaan. (Skodvin 2004, 60–63.)

Raivokohtaus on toinen suosittu tapa saada aikuisen huomio. Tällä taktiikalla pyritään myös saamaan oma tahto läpi. Yleisin paikka tällaiselle kohtaukselle on kaupan karkkihylly. Lapsi on joskus huomannut, että mitä enemmän ihmisiä ja mitä lujemmin hän itse huutaa, sitä todennäköisemmin ja nopeammin hän saa haluamansa. Aikuisten tehtävänä olisikin pysyä alkuperäisessä mielipiteessään, vaikka keräisikin lukuisia huvittuneita ja ärsyyntyneitä katseita muilta ihmisiltä. Mikäli hän toimii näin, seuraava kohtaus on aina edellistä lyhyempi ja lopulta lapsi oppii, että tällä tavalla hän ei saa tahtoaan läpi. (Skodvin 2004, 76–77.)

6.5 Levottomat lapset

Levottomalta lapselta ei voida vaatia pitkää toimintaa, koska hän ei todennäköisesti pysty siihen. Jos lapsi jättää toiminnan kesken ja poistuu tilanteesta, hänet voidaan pysäyttää lempeästi ja palauttaa toimintaan. Kasvattaja voi myös avustaa häntä hetken aikaa enemmän kuin muita lapsia, jolloin keskittyminen ei välttämättä herpaannu yhtä nopeasti kuin ilman apua. (Koivunen 2009, 77.)

Kasvattajan tulisi kiinnittää huomiota omaan jaksamiseensa ja henkiseen tasapainoon. Tällöin kasvattaja voi toimia tilanteissa rauhallisesti ja hermostumatta. Jos yhdestä kasvattajasta tuntuu, että hän ei juuri sillä hetkellä pysty tai jaksaa toimia vaikeassa tilanteessa, hänen olisi syytä myöntää se itselleen ja muille kasvattajille, ja pyytää toista kasvattajaa hoitamaan tilanne. Itseään ei kannata kuormittaa, jos apua on saatavilla. Näin jokainen jaksaa työssään paremmin, ja samalla vältetään turhia konflikteja.

Levottoman lapsen ja kasvattajien välillä korostuu sanaton viestintä. Sanaton viestintä on saattanut menettää arvonsa, koska lasta on kielletty ja uhkailtu useaan otteeseen, mutta välttämättä aina näitä kieltoja ja uhkauksia ei ole toteutettu tai valvottu suoritettavan. Levottoman lapsen kanssa kannattaisi käyttää fyysistä läheisyyttä, kosketusta, hymyä ja muita kasvojen ilmeitä. Kaikki lapset eivät kuitenkaan siedä suurta määrää läheisyyttä, jolloin kasvattajan tulisi kunnioittaa lapsen omaa tilaa. (Koivunen 2009, 78.)

Kasvattajan tulisi aina olla tietoinen omasta elekielestään. Usein aikuiset puhuvat toista, mutta heidän ruumiinkielensä puhuu toista. Monetkaan eivät ymmärrä, että jo lapset ovat taitavia huomaamaan ristiriidat puheiden ja eleiden välillä. Aikuinen saattaa usein sanoa, että ei ole vihainen, mutta samalla hänen äänensävyensä kertoo toista. Lapsi hämmentyy, eikä tiedä, kumpaa hänen pitäisi uskoa; aikuisen sanoja vai omaa tulkintaansa.

7 SIIRTYMÄTILANTEET

Siirtymätilanteet ovat päiväkotien haastavinta toimintaa. Siirtymätilanteissa kaikki lapset ovat yleensä samassa tilassa, jolloin kasvattajilla ei ole resursseja antaa yksilöllistä huomiota jokaiselle lapselle. Tällöin lapset saattavat hakea huomiota kaikilla mahdollisilla tavoilla, myös epämieluisilla.

Siirtymätilanteet ovat usein helpompia, jos siirtyminen tilasta tai tilanteesta toteutetaan vaiheittain. Vaiheittain siirtymistä voidaan toteuttaa ulos lähdössä, sisään tullessa, ruokailussa sekä levolle mentäessä. (Koivunen 2009, 59.)

7.1 Siirtyminen ulos ja sisään

Usein ennen uloslähtöä lapset ovat saaneet leikkiä vapaasti, voisi kuvitella, että kasvattaja voisi pyytää yhtä leikkiryhmää keräämään lelut omille paikoilleen, jonka jälkeen he voisivat siirtyä pukemaan ulkovaatteita. Se ei kuitenkaan läheskään aina onnistu. Kun muut lapset kuulevat tai näkevät, että joitakin pyydetään keräämään leluja, he alkavat itsekkin kerätä omaa leikkiään pois, koska eivät halua jäädä viimeisinä sisälle. Tästä johtuen voisi olla helpompaa, jos kasvattaja pyytäisi kaikkia lapsia keräämään lelut samaan aikaan ja siirtymään sitä mukaan pukeutumistilaan. Toinen vaihtoehto on, että kun lelut on kerätty, kaikki kokoontuvat johonkin ennalta sovittuun paikkaan, josta kasvattaja lähettää muutaman lapsen kerrallaan pukeutumaan toisen kasvattajan luokse. (Koivunen 2009, 59.)

Sisään tultaessa olisi myös hyvä, jos sinne menisi yhden kasvattajan kanssa muutama lapsi kerrallaan kaaoksen välttämiseksi. Yksi hyvä vaihtoehto olisi, jos jokainen kasvattaja ottaisi kanssaan sisään ne lapset, joiden omahoitaja hän itse on. Tällöin hän pystyisi samalla antamaan lapsille yksilöllistä huomiota, ja sen avulla arvioida lasten kehitystä.

7.2 Ruokailu

Jokaisessa perheessä on erilaiset ruokailutavat. Osa lapsista on jo kotona tottunut siihen, että pöydässä odotetaan, kunnes kaikki ovat syöneet lautasensa tyhjäksi. Päiväkodissa ei kuitenkaan pitäisi vaatia liian hienoja pöytätapoja, koska mukaan mahtuu aina niitä lapsia, jotka saavat kotona syödä ruokansa televisiota katsellen. (Tiensuu, J. 2007,33.)

Yleensä aikuiset jakavat ruoan lapsille, varsinkin pienimmille. Isommat lapset voivat tulla linjaston viereen sanomaan, kuinka paljon he haluavat mitään ruokaa. Tällaisen mahdollisuuden jälkeen voisikin olla paikallaan vaatia lasta maistamaan kaikkea, koska hän on itse vaikuttanut siihen, mitä lautaselle on laitettu. Tämä käytäntö on käytössä monissa päiväkodeissa.

7.3 Päivälepo

Ruokailun jälkeen on päivälevon aika. Ennen päivälepoa käydään vessassa ja riisutaan päällysvaatteita, jolloin hässäkkää on paljon. Osa ehtii mahdollisesti selata kirjoja odotellessaan, jolloin viimeisenä valmiina olevat lapset tulevat kateellisiksi.

Päivälepo on toisille lapsille rentoutumista satua kuunnellen, kun taas osa lapsista nukkuu päiväunet. Päivälevon pituus on kuitenkin sellainen asia, josta on aina ollut kiistaa. Lasta ei voi pakottaa nukkumaan, mutta rentouttavasta levosta ei kuitenkaan pitäisi luopua, koska sen aikana lapsen aivot ja lapsi itsekin saavat rauhoittua. Loppupäivä sujuu paremmin.

8 KASVATUSKUMPPANUUS

Päiväkoti tekee kasvatuksessa yhteistyötä lasten vanhempien kanssa ja toisinpäin. Kasvatuskumppanuudessa vanhempien ja kasvattajien suhteen pitäisi olla avoin ja luottamuksellinen, jotta se onnistuisi parhaimmalla tavalla. Kasvattajilla on paljon teoreettista tietoa lasten kasvatuksesta, mutta vanhempia ei ikinä pidä aliarvioida. Vanhemmat ovat oman lapsensa parhaita asiantuntijoita.

8.1 Vanhempien osuus kasvatuskumppanuudessa

Vaikka vanhemmat ovatkin oman lapsensa asiantuntijoita, ei kasvattajien tarvitse hyväksyä heidän kasvatustapojensa. Kasvattajien tulisi käydä tavoitteellisia keskusteluja vanhempien kanssa siitä, mitkä kasvatustavat ovat heidän lapsensa kannalta toimivimpia. Haasteena on kuitenkin se, että vanhemmat pitäisi kohdata sellaisella tavalla, joka viestittäisi heidän tärkeyttään yhteistyössä. Tämä korvaisi vanhan näkemyksen siitä, että päiväkodin työntekijöiden tehtävä olisi tukea vanhemmuutta. Vanhemmuuden tukemista on kutsuttu myös vanhempainkasvatukseksi. (Koivunen 2009, 151; Heikka, Hujala, Turja 2009, 72-73.)

Usein ajatellaan, että kasvatustavoitteet on jaettu kodin ja päivähoiton välillä. Kuitenkin vanhemmat ovat viime kädessä vastuussa lapsensa kasvatuksesta, kun taas kasvattaja on vastuussa siitä kasvatuksesta, jota lapsi saa ollessaan päiväkodissa.

Päiväkoti on melko uusi asia, joten välttämättä monenkaan lapsen vanhemmat eivät ole itse olleet lapsina päiväkodissa. Tämä tarkoittaa sitä, että heillä ei välttämättä ole paljoakaan tietoa päiväkodin arjesta, jolloin he saattavat kyseenalaistaa monia asioita. Työntekijöiden olisi hyvä kertoa vanhemmille päivän tapahtumista, jotta asiat eivät tuntuisi heistä niin vierailta. Ja onhan saattanut käydä niinkin, että lapsi on mielikuvituksensa puitteissa kertonut vanhemmille hieman väritetyn version päivän tapahtumista. Lapselle itselleen nämä tarinat ovat usein täyttä totta.

8.1.1 Vanhempien erimielisyydet kasvatuksessa

Vanhemmilla saattaa olla keskenään erilaiset ajatusmaailmat lasten kasvattamisesta. Jokainen tietenkin ajattelee asiat omalla tavallaan, mutta vanhemmat ovat kasvaneet erilaisissa perheissä, jolloin he usein alkavat kasvattaa lapsiaan samalla tavalla kuin heitä itseään on kasvatettu. Tästä johtuen lapsi oppii nopeasti, kummalta vanhemmalta kannattaa pyytää mitäkin asiaa. Jonkin asian äiti saattaa kieltää heti suoralta kädeltä, mutta isä saattaa olla myöntäväinen ja päinvastoin. Vanhempien tulisikin tottua ajatukseen siitä, että heidän suosionsa vaihtelee. (Skodvin 2004, 106–107.)

Tilanteeseen voisi verrata sitä, kun päiväkotiin on tullut uusi sijainen. Lapset tietävät, että sijainen ei ole selvillä kaikista säännöistä, ja käyvät usein kysymässä tältä luvan sellaisiin asioihin, jotka he varmasti tietävät kielletyiksi. Sijaisen tehtävänä olisi tietenkin tarkistaa asia joltakin henkilöstöön kuuluvalta, mutta harva sijainen haluaa olla koko ajan vaivana työntekijöille.

8.1.2 Eronneet vanhemmat

Lasta ei missään vaiheessa eroprosessia eikä sen jälkeen pitäisi laittaa ottamaan kantaa aikuisten välisiin erimielisyyksiin. Lapselta ei saisi myöskään kysyä mielipidettä toisen vanhemman paremmuuteen. Aikuisten tulisi keskenään sopia yhteiset pelisäännöt, joita noudatetaan. Jos lapsi asuu pääasiassa toisen vanhemman luona, tämä vanhempi on etuoikeutettu päättämään lapsen nukkumaanmenosta ja muusta, koska vastuu on suurimman osan ajasta hänellä. Olisi kuitenkin hyvä, jos toisenkin vanhemman luona olisi suunnilleen samanlaiset säännöt. Tällöin lapsen on helpompi sopeutua. (Skodvin 2004, 108–109.)

Päiväkodin henkilökunnallekin eronneet vanhemmat asettavat haasteita. Työntekijöiden täytyisi pysyä selvillä siitä, milloin isän vuoro hakea lapset ja milloin puolestaan äidin. Vanhempien tehtävä on kertoa näistä asioista työntekijöille, mutta joskus on sellaisia perheitä, että tapaamisoikeutta on rajoitettu. Päiväkodin henkilökunnan tulisi kiinnittää erotilanteissa huomiota

lapsen hyvinvointiin ja mahdollisuuksien mukaan keskustella lapsen kanssa asiasta.

8.2 Kasvattajien osuus kasvatuskumppanuudessa

Päiväkodin työntekijöiden haasteena on, että lapsi saattaa olla kotona täysin erilainen kuin kotona. Tästä johtuen vanhemmille voi joskus olla vaikeaa uskoa, että heidän lapsensa olisi käyttäytynyt kasvattajan kuvailemalla tavalla.

Kasvattajalta vaaditaan perheen tilanteen ymmärtämistä, hienotunteisuutta ja kykyä ymmärtää, millainen yhteistyömuoto on sopiva kullekin perheelle. Kasvattajan täytyy aina muistaa, että jokainen perhe on yksilöllinen. Samalla on yleensä kasvattajan velvollisuus joustaa asioissa, koska loppujen lopuksi vanhemmilla on päätösvalta lapsestaan ja hänen kasvatuksestaan. (Koivunen 2009, 151; Heikka ym. 2009, 73.)

Osallistavassa yhteistyössä kasvattaja rakentaa puitteet yhteistyölle, jolloin vanhemmat voivat niin sanotusti astua suoraan mukaan. Kuitenkaan kaikki vanhemmat eivät pysty tai halua aktiiviseen yhteistyöhön kasvattajien kanssa. Heille riittää päivittäinen kanssakäyminen lasta tuodessa ja haettaessa. Kasvattajan täytyy silti pyrkiä keskustelemaan vanhempien kanssa, mikäli hän havaitsee lapsen toimintaan tai käytökseen liittyviä ongelmia. (Koivunen 2009, 152.)

Kasvatuskumppanuudessa osapuolten välinen luottamus on tärkeä asia. Kaikista lasta koskevista päätöksistä tulee aina ensin jutella vanhempien kanssa. Mikäli kasvattaja päättää menetellä jollakin tavalla lapsen kanssa keskustelematta siitä ensin vanhempien kanssa, hän saattaa menettää vanhempien luottamuksen täysin. (Koivunen 2009, 152.)

Vanhemmilla on myös oikeus rajata yhteistyö käsittämään vain lasta, jolloin kasvattajan velvollisuus on jättää perheen asiat täysin ulkopuolelle, vaikka ne saattavat osaltaan vaikuttaa lapsen ongelmiin. Jos kuitenkin kyse on jostain

rikollisesta toiminnasta, esimerkiksi laiminlyönnistä, kasvattajan on puututtava tilanteeseen. (Koivunen 2009, 155.)

Kun kasvattajalla on lapsesta negatiivista kerrottavaa, vanhemmilla on usein tunteet pinnassa ja he saattavat olla puolustuskannalla. Kasvattajan täytyy aina säilyttää ammatillisuutensa vaikeissakin tilanteissa. Kasvattajan ei pidä provosoitua tai loukkaantua vanhempien sanoista, koska heillä on aina tunteet pelissä, kun on kyse heidän omasta lapsestaan. Rauhallinen, eläytyvä ja ymmärtäväinen kuuntelu rauhoittaa myös vanhempia ja auttaa pääsemään nopeammin rakentavaan vuorovaikutukseen. (Koivunen 2009, 167.)

8.3 Omahoitajuus

Suurella osalla päiväkotia on jo käytössä omahoitajuus. Omahoitajuus tarkoittaa sitä, että ryhmän lapset on jaettu tiimin jäsenille. Ennen päivähoiton aloittamista kasvattaja käy lapsen kotona tutustumassa lapseen ja hänen luonnolliseen elinympäristöönsä. Samalla kasvattaja näkee, millaisia käytäntöjä perheessä on. Keskustelun avulla kartoitetaan vanhempien mielteitä ja toiveita päivähoitosta. Ennen kuin lapsi aloittaa päivähoiton, vanhemmat voivat käydä tutustumassa päiväkotiin ilman lasta. Tällä tavoin lapselle on aikanaan helpompi tutustua uuteen paikkaan, koska vanhemmat osaavat kertoa siitä itse eikä kaikki tieto tule vierailta ihmisiltä. (Peltonen 2011.)

Lapsi voi käydä muutaman kerran tutustumassa päiväkotiin ennen varsinaisen hoidon aloittamista. Tutustuminen aloitetaan yleensä 1-2 viikkoa ennen varsinaista hoidon aloittamista. Yleensä näillä kerroilla jompikumpi vanhemmista on mukana. Vastassa on omahoitaja, joka on tuttu kotikäynniltä. Lapsen on helpompi tulla mukaan suureen ryhmään, kun hän tuntee ainakin yhden ihmisen ennalta. (Peltonen 2011.)

Päiväkodeissa pyritään järjestämään pienryhmätoimintaa. Ryhmän on yleensä jaettu jokaisen kasvattajan omahoitajuuden perusteella. Tällä tavoin omahoitaja pystyy tarkastelemaan niin sanotusti ”omia” lapsiaan, heidän käytöstään ja kehitystään. Lapset saavat pienryhmissä yksilöllistä huomiota. Tämä helpottaa

vanhempien kanssa käytäviä kehityskeskusteluja, koska tieto lapsesta on peräisin itseltä eikä muilta kasvattajilta. (Mikkola, Nivalainen 2009, 34.)

Kehityskeskusteluun osallistuvan kasvattajan tulisi olla selvillä lapsen päivittäisestä selviytymisestä, kaverisuhteista, vahvuuksista sekä heikkouksista päiväkodissa. Kun kasvattaja on perillä lapsen asioista, vanhempien luottamus lisääntyy. Heillä on tunne, että heidän lapsensa ei ole vain yksi muiden joukossa, vaan lapsi huomioidaan myös yksilönä. (Koivunen 2009, 172.)

Kehityskeskustelut ovat hyvä paikka ottaa puheeksi palkitsemis- ja rankaisumenetelmät. Mikäli päiväkodissa ja kotona pätevät samanlaiset asiat, lapsen on helpompi ymmärtää niitä. Jos esimerkiksi päiväkodissa käytetään jäähytuolia, ja siinä istutaan x aikaa, mutta kotona aika onkin toinen, lapsi hämmentyy.

Sama pätee myös esimerkiksi tarravihkoon. Jos päiväkodissa saa tarran, kun pukeutuu mallikkaasti ilman suurempia ongelmia uloslähdön yhteydessä, mutta kotona tarran saa, kun pukeutuu edes osittain. Tällaisessa tilanteessa lapsi alkaa odottaa tarraa päiväkodissa jo puolivälin jälkeen, vaikka sen saisi vasta, kun on täysin valmis.

Edellä mainituista syistä kasvattajien ja vanhempien olisi hyvä sopia samanlaisista säännöistä, joita noudatettaisiin sitten sekä kotona että päiväkodissa. Tällöin lapsen on helpompaa ymmärtää, mitä häneltä vaaditaan, ja missä vaiheessa hän saa mahdollisen palkinnon. Sääntöjä on helpompi muuttaa kotona, koska yleensä päiväkodissa samat säännöt pätevät kaikkiin lapsiin, vaikka poikkeuksiakin tietenkin löytyy. Pienille lapsille olisi kuitenkin hankalaa selittää, miksi toinen saa tarran eri syistä kuin muut.

9 TUTKIMUS

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, minkälaisia menetelmiä päiväkodeissa käytetään lasten rohkaisuun ja rajoittamiseen. Kolme Vaasalaista päiväkotia vastasi kysymyslomakkeeseen. Mukana oli ruotsinkielisiä lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia.

9.1 Tutkimusaiheen valinta ja tutkimusprosessi

Päädyin kyseiseen aiheeseen, koska nykymaailmassa on paljon haastavia lapsia. Olen työskennellyt haastavien lasten kanssa harjoitteluissa sekä sijaisena ollessani. Kartoittamalla toimivia rohkaisu- ja rajoitusmenetelmiä on todennäköisesti helpompaa työskennellä tällaisten lasten kanssa.

Tutkimusprosessi alkoi teoriaan ja lähteisiin tutustumisella. Lähteitä ei ollut saatavilla niin paljon kuin oli ajateltu, mutta niitä onnistuttiin kokoamaan tarpeeksi. Tämän jälkeen oli teorian kirjoituksen vuoro. Teoriaosuus on melko laaja, mutta lasten käyttäytymiseen vaikuttaa moni asia, kuten aikuisen esimerkki sekä mallioppiminen.

Kun teoria oli melkein valmis, saatiin tutkimuslupa varhaiskasvatusjohtajalta. Tämän jälkeen vietiin kysymyslomakkeet kolmeen vaasalaiseen päiväkotiin. Kahdessa päiväkodissa oli myös ruotsinkielisiä ryhmiä, eli mukana ei ollut pelkästään ruotsinkielistä päiväkotia, kuten alunperin oli tarkoitus.

Päiväkodin työntekijöillä oli 8 arkipäivää aikaa vastata kysymyksiin, jonka jälkeen aineistoa alettiin analysoida. Kysymyslomakkeita oli sekä suomeksi että ruotsiksi.

9.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia rohkaisu- ja rajoittamismenetelmiä vaasalaisissa päiväkodeissa, ja samalla selvittää, mitkä niistä ovat eniten käytettyjä ja toimivimpia. Päiväkodeissa on päivittäin jonkinlaisia konfliktitilanteita, joihin ei ole suoranaista ratkaisua, mutta

tutkimuksen avulla pyrittiin selvittämään, minkälaiset menetelmät ovat hyödyllisimpiä. Rajoittamisen vastapainona on palkitseminen, joten tutkimuksessa kartoitetaan myös palkitsemismenetelmiä ja niiden toimivuutta. Tuloksista pystyy toivottavasti vertailemaan, onko ikäluokkien välillä eroja menetelmien toimivuudessa.

Tavoitteena on siis toimivien menetelmien selvittäminen ja mahdollinen käyttäminen tulevassa työelämässä. Tutkimukseen osallistuneet päiväkodit saavat tulokset, joista toivottavasti on apua myös heille.

9.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kyselylomake, jossa oli sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Haastattelujen kautta olisi voinut saada tarkempaa tietoa, mutta päiväkotien kiireellisen arjen vuoksi kyseisestä tutkimusmenetelmästä luovuttiin. Tutkimus on sekä kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus että kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, koska monivalintakysymysten vastaukset olivat kvantitatiivisia eli laskettavia ja vastaukset avoimiin kysymyksiin olivat kvalitatiivisia eli laadullisia.

Kyselylomake koostui viidestätoista (15) kysymyksestä, joissa kysyttiin muun muassa, minkä ikäisten lasten kanssa henkilö työskentelee, missä tilanteissa käytösongelmia ilmenee eniten ja millä menetelmillä palkitaan ja rajoitetaan. Kyselylomakkeet ovat liitteenä molemmilla kotimaisilla kielillä. (Liite 2, Liite 3)

9.4 Aineiston analyysi

Kun kyselylomakkeet oli saatu takaisin, laskettiin monivalintakysymysten vastausvaihtoehtojen määrät yhteen ja kerättiin avointen kysymysten vastaukset teemoihin, eli aineistoa pelkistettiin ja luokiteltiin, jotta sitä olisi helpompi käsitellä. Vastaukset jaoteltiin kyselylomakkeen ensimmäisen kysymyksen, eli lasten iän, perusteella, jotta myöhemmin voitaisiin tarkastella lasten iän vaikutusta menetelmien käytettävyyteen ja toimivuuteen. Vastauksia tarkasteltiin aluksi

yhdessä, tekemättä eroa suomenkielisten ja ruotsinkielisten välille, mutta lopuksi tarkastellaan myös, löytyykö eroavaisuuksia eri kieliä puhuvien välillä.

9.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusta tehdessä on syytä pyrkiä välttämään virheitä, mutta aina se ei onnistu täydellisesti. On inhimillistä, että virheitä sattuu, mutta kaikki virheet vaikuttavat aina tutkimuksen lopputulokseen. Virheiden vuoksi tutkimuksessa pyritään myös selvittämään tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden mittaamiseen käytetään reabiliteettia ja validiteettia.

Tutkimuksen validius tarkoittaa sitä, että tutkimusmenetelmä mittaa sitä, mitä sen oli tarkoituskin mitata. Tutkimuksessa käytetty, työntekijöille osoitettu, kyselylomake oli paras vaihtoehto, koska he ovat menetelmien käyttäjiä, ja heillä on tieto niiden toimivuudesta tai toimimattomuudesta.

Kyselylomakkeita jaettiin kolmeen päiväkotiin, koska jos niihin olisi vastannut suurempi määrä, tulosten analysointi olisi ollut liian suuri urakka. Alun perin oli tarkoitus, että kaikki ryhmän työntekijät vastaisivat kysymyksiin, mutta muutama kyselylomake jäi palauttamatta sairaslomien vuoksi, ja sijaisia ei velvoitettu vastaamaan kyselyihin, koska heillä ei ollut samanlaista tietoa ryhmän toimintatavoista kuin vakituisella henkilöstöllä. Avustajat ja päiväkotityöntekijät jättivät myös vastaamatta kysymyksiin. Näistä asioista päiväkotien johtajan ilmoittivat kyselylomakkeita palautettaessa.

Reabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta. Sitä on vaikeampi mitata, koska tutkimuksen toistettavuus onnistuisi vain, jos se tehtäisiin samoihin päiväkoteihin. Tämä johtuu siitä, että tutkimustulos on syntynyt ihmisten omista mielipiteistä, ja jokainen voi olla eri mieltä asioista. Mielipiteet saattavat ajan myötä muuttua, jolloin myös vastaukset olisivat erilaisia.

10 TUTKIMUSTULOKSET

Vastauksia annettiin ikäluokittain. Ikäluokat on jaettu 0-3-vuotiaisiin, 3-4-vuotiaisiin, 5-vuotiaisiin, esiopetukseen ja sisarusryhmiin, koska useissa päiväkodeissa lapset on jaoteltu ryhmiin juuri näillä perusteilla. Myöhemmässä vaiheessa tarkastellaan eroja suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä.

Vastaajat saivat valita yhden tai useamman sopivan vastausvaihtoehdon. Tutkimuksessa ei tullut ilmi, mistä päiväkodista vastaukset ovat peräisin.

10.1 Konfliktien aiheuttaja

0-3-vuotiaiden lasten ryhmässä konflikteja aiheuttaa vastanneiden mukaan yhtä lailla joku lapsista yksin (42 %) kuin muutaman lapsen ryhmä (42 %). Nämä lapset ovat vielä niin pieniä, että konflikteja syntyy mitättömistäkin asioista. Kolmas konfliktien aiheuttaja on sosiaaliset tilanteet (16 %). Tämä johtuu siitä, että he eivät vielä osaa odottaa vuoroaan ja saattavat viedä lelut toistensa käsistä, jolloin riitaa syntyy varmasti.

3-4-vuotiaista lapsista eniten konflikteja ryhmässä aiheuttaa yksi lapsi (54 %). Muutaman lapsen ryhmän aiheuttama konfliktiprosentti oli 36. 5-vuotiaista lapsista myöskin yksi lapsi yksinään aiheutti suurimman osan konflikteista (57%) ja muutaman lapsen ryhmä aiheutti 42 % niistä.

Esikouluryhmässä konflikteista oli yhden lapsen aiheuttamia (43 %). Kysymyksiin oli kommentoitu, että konflikteja ei aiheuta muutaman lapsen ryhmä, vaan kaksi lasta yhdessä (43 %). Lisäksi joku oli vastannut, että konflikteja eivät aiheuta lapset, vaan lasten vanhemmat. Vastauksessa ei ollut asiasta tarkempaa informaatiota.

Sisarusryhmissä konflikteja aiheutti yksi lapsi 71 % ja muutaman lapsen ryhmä 29 %. Sisarusryhmässä voi olla 1-5-vuotiaita lapsia.

10.2 Missä tilanteissa huonoa käytöstä ilmenee eniten?

0-3-vuotiailla lapsilla huonoa käytöstä ilmenee ruokailuun siirryttäessä 13 %, ruokailun aikana 21,7 %, ennen päivälepoa 4 %, ulos siirryttäessä 34,7 % ja sisään tultaessa 26 % koko hoitopäivän ajasta. Eniten ongelmia oli siis silloin, kun siirrytään ulos.

3-4-vuotiaiden ryhmissä vastaavat luvut olivat lapsen saapuessa päiväkotiin 6 %, ruokailemaan siirtymisessä 13 %, ruokailun aikana 20 %, päivälevon aikana 6 %, ulos siirryttäessä 20 %, sisään tultaessa 20 %, lapsen lähtiessä kotiin 6 % ja joku oli sitä mieltä, että sitä esiintyy kaikissa 6 %. Näissä ikäluokissa huono käytös oli siis jakautunut useampaan toimintaan, mutta niille yhteistä oli siirtyminen tilasta toiseen.

5-vuotiaiden ryhmissä eniten huonoa käytöstä esiintyi ennen päivälepoa (20 %) ja ulos siirryttäessä (20 %). Saapuminen, ruokailuun siirtyminen, itse ruokailu, sisään tuleminen ja lapsen kotiin lähteminen keräsivät kaikki 10 % vastauksista. Erään työntekijän mielestä huonoa käytöstä esiintyy yhtä paljon kaikissa vaihtoehtoisissa.

Esikouluryhmässä huono käytös oli keskittynyt päivälepoon, ulos siirtymiseen ja lapsen kotiin lähtöön (jokainen 20 %). Ennen päivälepoa ja sisään tuleminen saivat kumpikin 13,3 % vastauksista ja ruokailuun siirtyminen sekä itse ruokailu keräsivät 6,6 %. Näissä vastauksissa yhdistävä tekijä on pääosin siirtymätilanteet, mutta päivälepo on rauhoittumishetki, jolloin kaikkien pitäisi rentoutua ja levätä.

Sisarusryhmässä eniten vastauksia saivat päiväkotiin saapuminen ja ulos siirtyminen, jotka molemmat olivat 18,7 % kaikista vastauksista. Ruokailu, päivälepoa edeltävä aika, itse päivälepo, sisään tuleminen ja kotiin lähteminen saivat kaikki 12,5 % vastauksista.

10.3 Lapsen kiukuttelu

Jokaisessa ryhmässä lapsi kiukutteli eniten vanhemmilleen saapuessaan ja/tai lähtiessään kotiin. Vanhemmille kiukuttelu sai 71% vastauksista. Seuraavaksi eniten kiukuteltiin sekä vanhemmille että työntekijöille (20 %), ja osa lapsista kiukutteli kaikille ympärillään olevalle (8,5 %).

Kun 0-3-vuotias lapsi alkaa kiukutella päiväkodissa, tutkimuksen mukaan yleisin toiminta on lapsen huomion ohjaaminen muualle. Vastaajista 40 % kiinnittäisi kiukuttelevan lapsen huomion johonkin muuhun asiaan. Seuraavaksi yleisin menetelmä on keskustella lapsen kanssa siitä, mikä häntä kiukuttaa (33 %). Mikäli edellä mainitut menettelytavat eivät toimi, 20 %:n mukaan lapsi poistetaan tilanteesta. Yksi keskustelisi lapsen kanssa, jos lapsen kehitys olisi jo sillä tasolla, että lapsi ymmärtää, mistä on kyse.

3-4-vuotiaiden kanssa työskentelevät olivat sitä mieltä, että ensiksi pyritään keskustelemaan lapsen kanssa (66,7 %), ja toiseksi yleisin menetelmä oli huomion ohjaaminen johonkin muuhun asiaan (22,2 %). Vasta tämän jälkeen lapsi poistetaan tilanteesta, jos tarvetta (11,1 %). 5-vuotiaiden ryhmissä tekniikat olivat samat, mutta lisäksi työntekijät olivat sitä mieltä, että lapsen ottaminen syliin rauhoittumaan auttaa. Esiopetuksessakin pyrittiin ensiksi ohjaamaan lapsen huomio johonkin muuhun asiaan tai tekemiseen (50 %). Lapsen kanssa keskustelemaan pyrki 33,3 % ja tilanteesta poistamaan 16,7 %.

Sisarusryhmissä puolestaan pyrittiin ensiksi keskustelemaan lapsen kanssa asiasta (55,5 %), ja toisena vaihtoehtona oli huomion suuntaaminen muualla (33,3 %). Loput (11,2 %) olisivat poistaneet lapsen tilasta. Kyselyn myöhemmässä vaiheessa kävi ilmi, että toisessa sisarusryhmässä oli käytössä Montessoripedagogiikka.

10.4 Rajoittamismenetelmät

Rajoittamismenetelmiä koskeva kysymys oli avoin kysymys. Vastausten perusteella 0-3-vuotiaiden ryhmässä jäähytuoli oli yleisin rajoittamismenetelmä.

Sitä käytti 31,8 % vastanneista. Seuraavaksi yleisin menetelmä oli asian selittäminen lapselle, jonka jälkeen asiasta keskusteltiin yhdessä (27,2 %). Mikäli lapsi käyttäytyi häiritsevästi ruokapöydässä, hänen tuolinsa käännettiin hetkeksi pois päin (18 %). Seuraavaksi yleisin menetelmä oli huomion kiinnittäminen muualle. Anteeksi pyytäminen ja aikuisen vieressä istuminen saivat molemmat 4,5 % vastauksista.

3-4-vuotiaiden kanssa työskentelevät käyttivät yhtä paljon sivuun siirtämistä (30 %) ja jäähytuolia (30 %). Seuraavaksi yleisin menetelmä oli lapsen kanssa keskusteleminen (25 %). Myös näissä ikäluokissa käytettiin tuolin kääntämistä, mikäli lapsi ei osannut käyttäytyä ruokapöydässä (10 %). Yksi vastaaja oli vastannut käytettäväksi menetelmäksi lapsen pitämisen sylissä muiden lasten keskuudessa (5 %). Ryhmänpaine kasvaa tällöin suureksi, ja lapsi joutuu itse miettimään, miksi hän on päätenyt kyseiseen tilanteeseen.

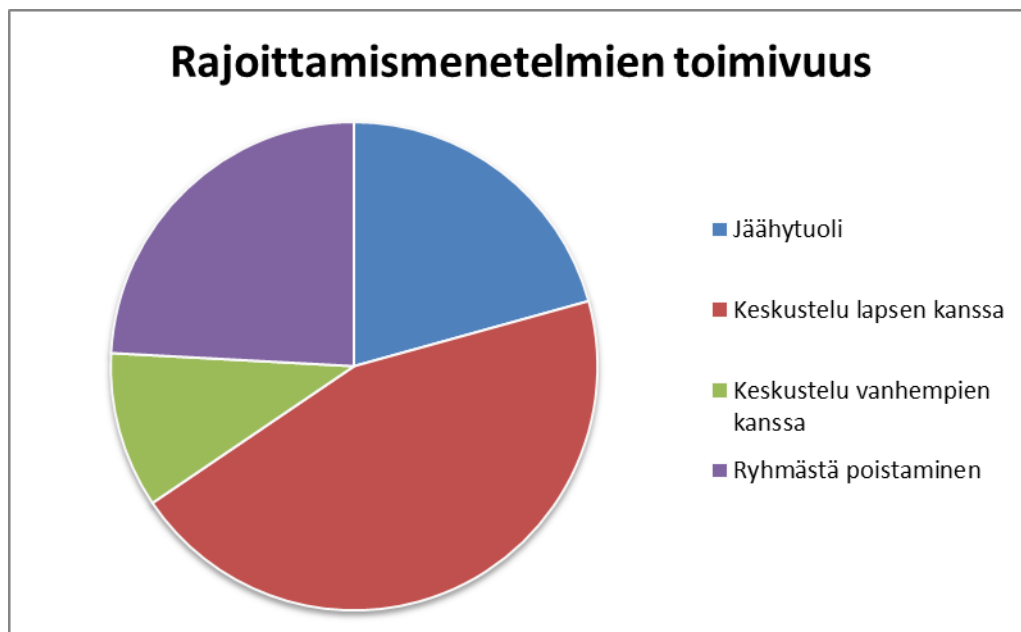
5-vuotiaiden kanssa käytettiin yhtä paljon jäähytuolia (33,3 %) ja keskustelua (33,3 %). Keskustelujen ohella puhuttiin oikeasta ja väärästä (11,1 %), ja ryhmästä poistamista käytettiin saman verran (11,1 %). Oli myös vastaajia, joiden mukaan varsinaisia rajoittamismenetelmiä ei ole (11,1 %).

Esiopetusryhmässä oli eniten käytössä ryhmästä poistaminen (33,3 %). Keskustelu oli seuraavaksi yleisin menetelmä (22,2 %), ja seuraavista kolmesta menetelmästä kaikki keräsivät 11,1 %: kieltäminen, seurausten kertominen, vaihtoehtoinen toimiminen. Anteeksi pyytämistä vaadittiin tarvittaessa.

Sisarusryhmissä ryhmästä poistaminen oli suosituin menetelmä (23,5 %), ja jäähytuoli oli toiseksi käytetyin (17,6 %). Keskustelu, rauhoittuminen itsenäisesti sekä rauhoittuminen aikuisen sylissä saivat kaikki 11,7 %, kuten myös Montessoripedagogiikka, eli se, että varsinaista rajoittamista ei käytetä lainkaan. 5,8 % oli huomannut, että kolmen varoituksen antaminen on hyödyllinen keino saada lapsi miettimään käytöstään, ennen kuin joudutaan siirtymään varsinaiseen rajoittamiseen.

10.5 Rajoittamismenetelmien toimivuus

Seuraavan kysymyksen perusteella toimivimpia menetelmiä ovat keskustelu lapsen kanssa, jäähytuoli, ryhmästä poistaminen ja vanhempien kanssa keskustelu. Toimivimpana näistä on pidetty lapsen kanssa keskustelua. Ryhmästä poistamisen katsotaan toimivan hieman paremmin kuin jäähytuolin. Menetelmien toimivuus käy ilmi alla olevasta kuviosta (Kuvio 1).

Kuvio 1. Rajoittamismenetelmien toimivuus.

Osassa päiväkotia ei kyselyn perusteella ole enää käytössä jäähytuolia, vaan se on nimetty uudelleen harmin paikaksi. Harmin paikalle ei tarvitse mennä istumaan pelkästään silloin, kun on tehnyt jotain pahaa, vaan siihen voi mennä istumaan myös silloin, kun lapsi itse tuntee, että häntä harmittaa jokin asia. Kun lapsi istuu harmin paikalla, aikuinen menee keskustelemaan hänen kanssaan siitä, miksi lapsi istuu kyseisellä paikalla, ja minkälaisia tuntemuksia hänellä on. Näin lapsi saa tarvitsemaansa tukea, ja samalla aikuinen on tietoinen lapsen tunteista ja ajatuksista.

Vastausten mukaan menetelmistä käytiin 78 % säännöllistä keskustelua tiimin kanssa, ja loput 22 % olivat sitä mieltä, että menetelmistä ei käydä säännöllistä

keskustelua tiimin kesken. Vaikka menetelmistä käytiin suurimman osan mukaan säännöllistä keskustelua, kuitenkin 86 % kertoi, että keskustelujen pohjalta ei ole jätetty menetelmiä pois. Loput 14 % olivat jättäneet joitakin menetelmiä pois keskusteltuaan niistä ensin tiimin kanssa. Yksi mainituista menetelmistä oli jäähytuolin jättäminen pois 0-2-vuotialta, koska he eivät pysyneet istumassa.

10.6 Toivotun käytöksen palkitseminen

0-3-vuotiaiden kanssa palkitsemista ja rohkaisua käytettiin eniten pukeutumisessa ja riisuutumisessa (30,5 %). Tähänkin asiaan liittyen seuraavaksi eniten palkitsemista käytettiin uuden oppimisen yhteydessä (17,3 %). 13 % lukumäärästä oli onnistumisten palkitseminen ja päiväkotiin saapuminen iloisella mielellä. Myös palkitseminen aina kuin mahdollista sai 13 %. Ruokailu, päivälepo ja itsenäinen toiminta saivat kaikki 4 %.

Myös 3-4-vuotiaiden kanssa eniten käytössä oli palkitseminen pukeutumisen ja riisumisen onnistuessa (39 %). Päiväkotiin saapuminen hyvillä mielin sekä päivälepoon liittyvät tilanteet olivat seuraavaksi yleisimpiä (22 %). Ruokailun yhteydessä palkitsemista käytettiin 11 % ja aina kuin mahdollista 5,5 %.

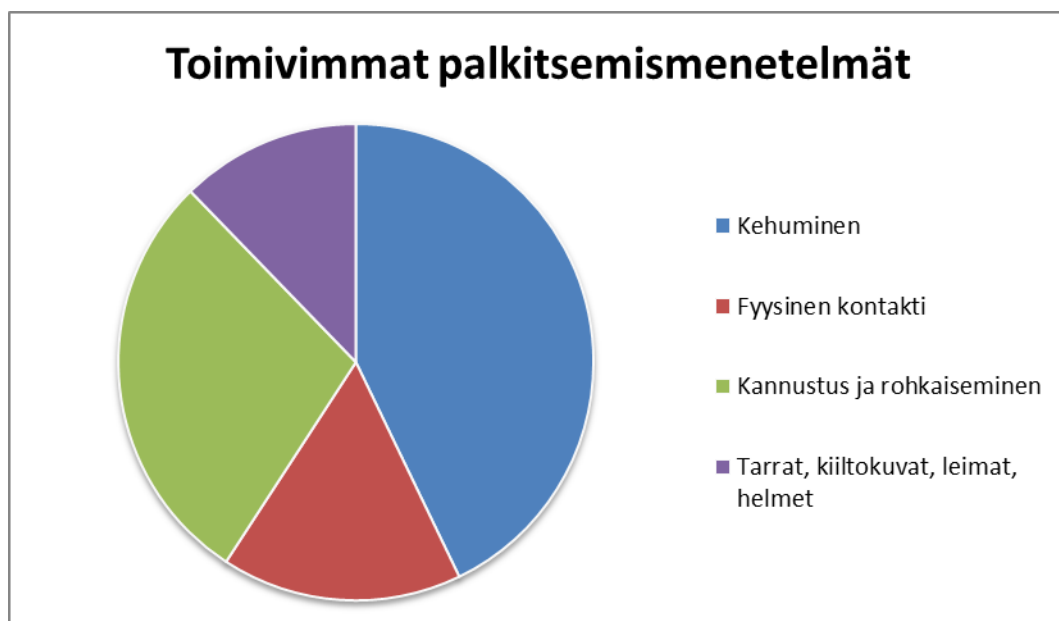
Puolestaan 5-vuotiaiden ryhmissä palkitsemista käytettiin aina tilaisuuden tullen (40 %). Muut vaihtoehdot eli päiväkotiin saapuminen, päivälepoon liittyvät tilanteet sekä pukeutuminen ja riisuminen saivat kaikki yhtä paljon ääniä eli 20 %.

Esiopetuksessa päivälepo on se hetki päivästä, jolloin palkitsemista käytetään eniten (33,3 %). Seuraavana oli pukeutuminen ja riisuminen (25 %). Joillakin lapsilla oli hankaluuksia päiväkotiin saapuessa, ja heitä palkittiin hyvästä aamusta 16,6 %. Palkitseminen aina kun mahdollista, ruokailuun liittyvät tilanteet sekä erityisen hankalat tilanteet saivat 8,3 %.

Sisarusryhmissä pyrittiin palkitsemaan aina kuin mahdollista (36 %). Seuraavaksi eniten lapsia palkittiin ja rohkaistiin päiväkotiin saapuessa (27 %). Päivälepoon liittyvät tilanteet sekä pukeutuminen ja riisuminen saivat molemmat 18 %.

10.7 Toimivimmat palkitsemismenetelmät

Kaikki ryhmät olivat toimivimpia menetelmiä koskevaan avoimeen kysymykseen, että kehuminen toimii kaikilla lapsilla parhaiten. Se on välitön ja aito palaute. Seuraavaksi yleisin on tehtävään kannustaminen ja rohkaiseminen. Kolmanneksi yleisin oli jokin fyysinen kontakti, esimerkiksi halaus tai taputus olkapäälle. Seuraavaksi toimivimpia oli tarrojen kerääminen onnistumisista. Joillakin ryhmillä oli välillä ollut tarrojen sijasta palkintona kiiltokuvia, leimoja ja helmiä. Helmet ovat toimivampia tytöillä, koska ne eivät innosta läheskään kaikkia poikia. Kiiltokuvia ja leimoja on kuitenkin monia erilaisia, joten ne toimivat kummallakin sukupuolella samoin kuin tarrat. Myös huudahduksia käytettiin. Aikuinen saattoi huudahtaa ”hieno!” tai ”hyvä!” lapsen onnistuessa tekemässään asiassa.

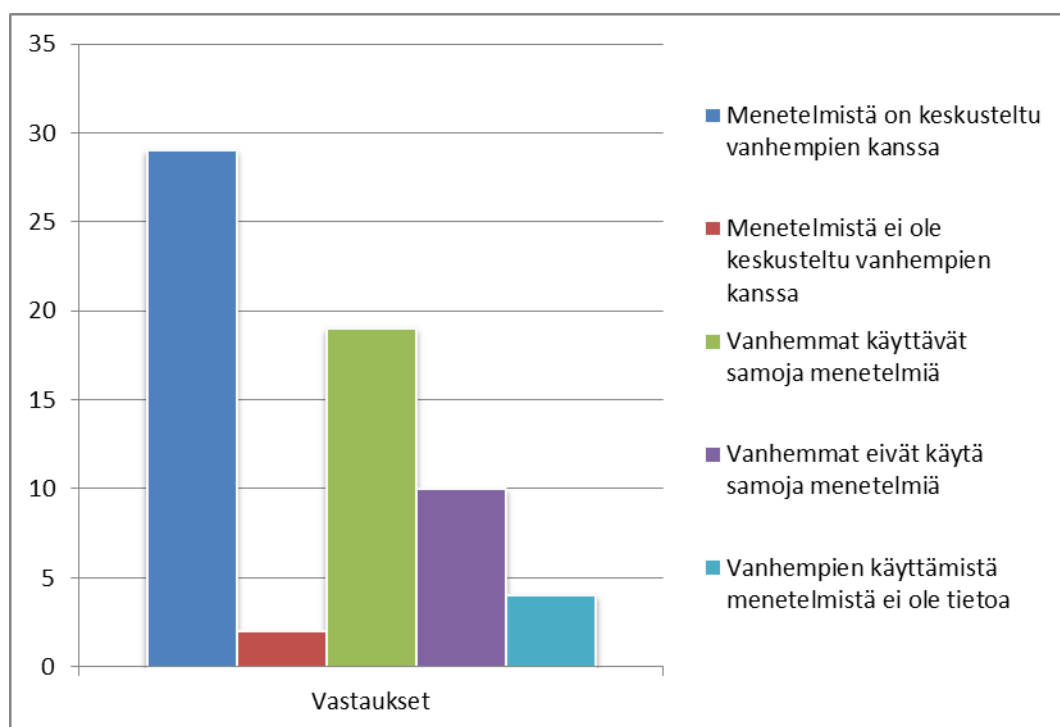

Kuvio 2. Toimivimmat palkitsemismenetelmät

Poikkeuksina olivat esiopetuksessa olevat isommat lapset ja alle 3-vuotiaat pienet lapset. Esiopetuksessa käytössä oli yhteinen tekeminen aikuisen kanssa. Lapsi saa tällöin palkinnokseen aikuisen jakamattoman huomion pelin ajaksi. Aivan pienten lasten kanssa aikuinen näytti tyytyväisyytensä myös ilmeillä ja eleillä.

10.8 Menetelmät ja vanhemmat

Suurin osa oli keskustellut päiväkodeissa käytettävistä menetelmistä lasten vanhempien kanssa. Samalla osa oli keskustellut siitä, käyttävätkö vanhemmat samoja menetelmiä myös kotona. Vastauksena oli, että suurin osa pienten lasten vanhemmista käyttää samoja menetelmiä kotonaankin. Työntekijät tiesivät myös sellaisia vanhempia, jotka eivät käyttäneet samoja menetelmiä kotonaan, mutta oli myös sellaisia vanhempia, joiden menetelmistä työntekijöillä ei ollut tietoa.

Kuvio 3. Menetelmät ja vanhemmat

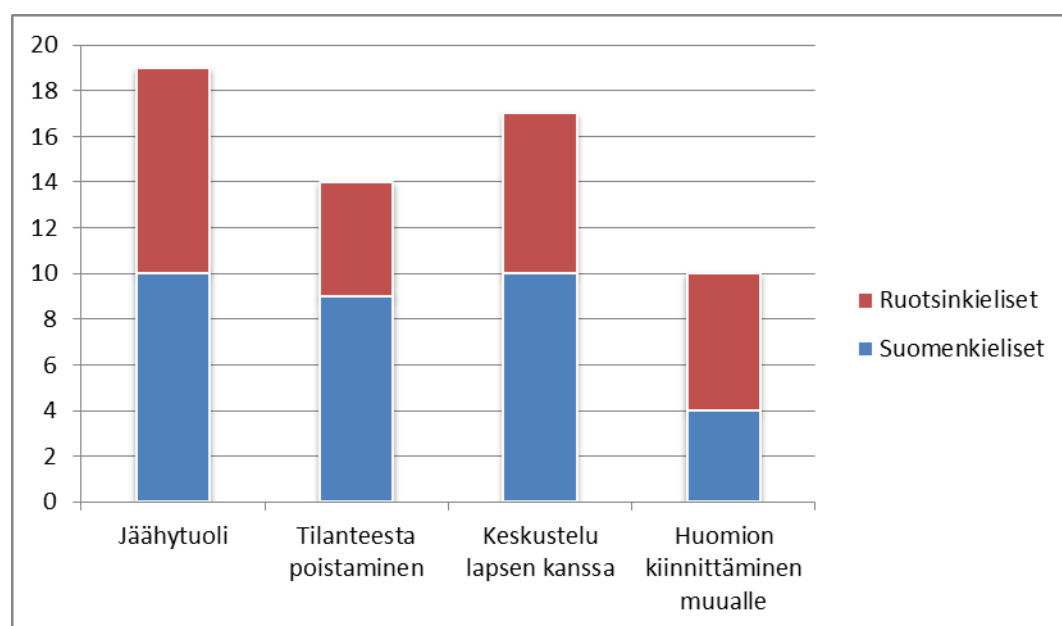
Viimeisenä kysymyksenä tarkasteltiin sitä, onko ongelmakäytöksen lapsen mahdollisilla sisaruksilla esiintynyt samanlaista käytöstä. Mikäli usealla sisaruksella esiintyisi samanlaista käyttäytymistä, jossakin muussa tutkimuksessa voitaisiin tutkia sen perinnöllisyyttä.

Kysymyksessä oli kyllä, ei sekä osalla kyllä, osalla ei-vaihtoehdot. Osalla kyllä, osalla ei-vaihtoehto sai 68 % vastauksista. Kyllä-vaihtoehto sai 28 % ja ei-vaihtoehto sai 4 %. Näistä vastauksista ei pystyisi vielä selvittämään, onko käytös

perinnöllistä, vai onko se opittua. Varsinkin nuoremmat sisarukset ottavat yleensä mallia isommista sisaruksistaan, ja saattavat sen vuoksi ilmentää samanlaista käytöstä saadakseen sen, minkä haluavat.

10.9 Erot suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä

Suomenkielisiä vastaajia oli hieman enemmän kuin ruotsinkielisiä. Vastaukset ovat kuitenkin suuntaa antavia. Alla olevasta kuviosta käy ilmi suosituimpien menetelmien käyttäjien määrät vastanneista henkilöistä.

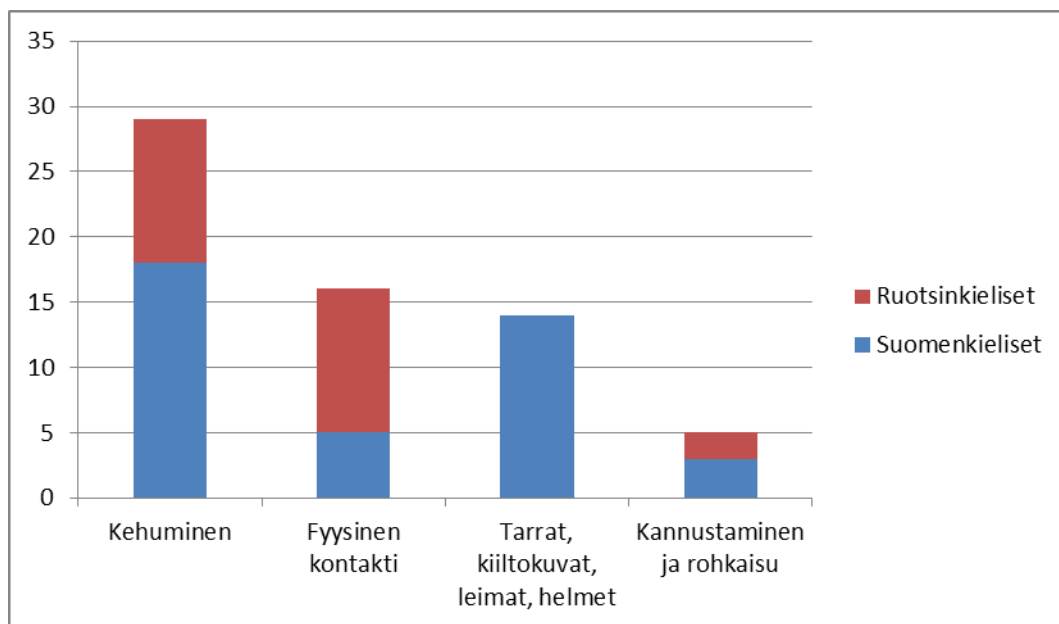

Kuvio 4. Erot suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä rajoittamismenetelmissä.

Jäähdytuolia käytti kaikista vastanneista 10/19 ruotsinkielistä, ja 9/19 suomenkielistä. Tilanteesta poistaminen oli suosituimpi suomenkielisten keskuudessa 9/14, kun taas ruotsinkieliset käyttivät suomenkielisiä enemmän huomion kiinnittämistä muualle 6/10. Keskustelu lapsen kanssa oli käytetympi suomenkielisten ryhmissä 10/17.

Samat menetelmät koettiin toimiviksi kummankin kielisissä ryhmissä eli eroavaisuuksia ei ollut paljoa. Poikkeuksena vastauksiin oli yksi suomenkielinen ryhmä, joka käytti Montessoripedagogiikkaa. Kyseisen pedagogiikan mukaan

heillä ei varsinaisesti ole mitään rajoittamismenetelmiä, vaan lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on ja asioista pyritään aina keskustelemaan lapsen kanssa. Tästä johtuen suomenkielisten keskustelua lapsen kanssa kuvaava palkki on korkea.

Kuvio 5. Erot suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä palkitsemismenetelmissä.

Palkitsemismenetelmissä kehuaminen oli kummassakin kieliryhmässä eniten käytetty. Fyysistä kontaktia kuten halaamista tai olalle taputusta käyttivät enemmän ruotsinkieliset kuin suomenkieliset. Yhdessäkään ruotsinkielisessä ryhmässä ei vastaajien mukaan käytetty tarroja tai muita konkreettisia palkintoja hyvästä käytöksestä.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vastausten mukaan eniten konflikteja aiheuttaa yksi lapsi. Poikkeuksena alle kolmevuotiaat lapset, joiden konfliktitilanteet syntyvät enemmänkin lasten välisistä riidoista, eli aiheuttaja voi päivästä riippuen yksi lapsi tai muutaman lapsen ryhmä.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että mitä vanhemmaksi lapset tulevat, sitä enemmän he aiheuttavat konflikteja yksin. Tällä tavalla huomio on kokonaan heissä itsessään, eikä muissa lapsissa. Monet lapset ovat taitavia käyttämään konfliktitilanteita hyödykseen.

Pienillä lapsilla huono käytös keskittyy pukemistilanteisiin sekä ruokailuun. Moni vastaaja olikin kirjoittanut, että lasten tuoleja käännetään hetkeksi pois päin pöydästä, jos lapsi ei osaa käyttäytyä ruokailun aikana. 3-4-vuotiaiden ryhmissä ongelmia oli eniten ulos mentäessä, sisään tultaessa ja ruokailun aikana. Tämän ikäiset lapset eivät välttämättä osaa pukea itseään täysin alusta loppuun, ja he eivät jaksaa odottaa vuoroaan siihen asti, että aikuinen tulee auttamaan. Isommat lapset ovat jo melko itsenäisiä pukeutumisessa ja riisumisessa, mutta heidän kohdallaan ongelmia oli eniten päivälevon aikana.

Siirtymätilanteet aiheuttivat eniten ongelmia kaikissa ikäryhmissä. Näissä tilanteissa kaikki toimivat oman vauhtinsa mukaisesti, jolloin syntyy pakostikin odottelua. Lapset ovat vilkkaita ja heillä on hyvä mielikuvitus, mikä ei edistä paikallaan istumista lainkaan. Jonkun aikuisista tulisi esimerkiksi pukeutua samaan aikaan kuin lapset, jotta hän voisi ottaa ensimmäisenä valmiina olevat lapset pihalle sillä aikaa, kun muut vielä auttavat pukeutujia.

Lapset kiukuttelivat saapuessa ja lähtiessä pääasiassa vanhemmilleen. Kiukuttelu on protestointia sitä vastaan, että vanhemmat menevät töihin ja lapset päiväkotiin. Joinakin todella huonoina päivinä lapsen kiukku saattaa kohdistua myös työntekijään tai kaikkiin lähettyvillä oleviin.

Kaiken kaikkiaan huomion ohjaaminen muuhun asiaan tai toimintaan oli yleisin menetelmä vähentää lapsen huonoa käytöstä. Se toimii varsinkin pienillä lapsilla, koska he eivät kauaa muista, mitä olivat tekemässä ennen väliintuloa. Mitä isompi lapsi on, sitä enemmän hänen kanssaan käytiin keskustelua siitä, miksi lapsi on vihainen ja miksi hän teki niin kuin teki. Samalla lapsi oppii itse jäsentämään tunteitaan, ja samalla hän oppii ymmärtämään, miksi hän tuntee juuri sillä tavalla.

Jos huomion ohjaaminen muualle tai asiasta keskustelu ei auta, lapsi poistetaan tilanteesta ja mahdollisuuksien mukaan myös kyseisestä tilasta. Tilasta voidaan poistaa, jos aikuisia on riittävästi lapsimäärään suhteutettuna. Tällöin lapsi pystyy rauhoittumaan aikuisen kanssa, eikä hänen huomionsa kiinnity muihin lapsiin. Mikäli lasta ei voida poistaa tilasta, hänet voidaan ottaa syliin istumaan ja rauhoittumaan. Joidenkin lasten kanssa toimii se, kun hän näkee muut lapset leikkimässä samalla kun hän itse joutuu istumaan paikoillaan, hän rauhoittuu nopeasti päästäkseen taas mukaan leikkiin.

Rajoittamismenetelmistä jäähytuoli ja tilanteesta sivuun ottaminen toimivat alle neljävuotiailla parhaiten. Näissä tilanteissa aikuinen oli aina läsnä lapsen vieressä, jolloin lapsi pystyi purkamaan pahaa oloaan turvallisesti. 5–vuotiaiden ryhmissä käytettiin yhtä paljon keskustelua lapsen kanssa sekä jäähytuolia. 5–vuotiaat ovat jo sen verran kehittyneitä, että heidän kanssaan pystyy keskustelemaan luovalla tavalla, ja he myös ymmärtävät, jos aikuinen selittää, miltä hänen tekonsa tuntuvat muissa. Ryhmästä poistamista oli myös yleisesti käytetty menetelmä.

Toimivimmiksi menetelmiksi luokiteltiin jäähytuoli, lapsen kanssa keskustelu, vanhempien kanssa keskustelu ja ryhmästä poistaminen. Vanhempien kanssa keskustelu johtaa siihen, että vanhemmatkin keskustelevat asiasta lapsensa kanssa, jolloin lapsi kuulee asian kahdesta eri paikasta ja näin ollen mahdollisesti sisäistää asian nopeammin.

Kaikista eniten rohkaisussa käytettiin kehumista ja fyysistä kontaktia, ja ne koettiin myös toimivimmiksi. Molemmat ovat välittömiä palautteita, ja molemmista lapsi huomaa, että aikuinen on oikeasti mielissään siitä, mitä lapsi on

saanut aikaan. Pienten lapsen kanssa olisi hyvä käyttää myös huudahduksia ja iloisia sekä innostuneita kasvojen ilmeitä, jotta palaute olisi kokonaisvaltaisempi.

Aineelliset palkinnot, kuten tarrat toimivat aina isommissa asiayhteyksissä. Mikäli lapsi saisi tarran joka kerta kun hän onnistuu pienissäkin asioissa, hän todennäköisesti menettäisi nopeasti mielenkiintonsa niihin. Mutta jos lapsi saa tarran isommista onnistumisista, hän odottaa sitä innolla. Liikaa ei saa kuitenkaan vaatia, koska lapsi saattaa tuskastua asiaan nopeasti. Joskus voi tehdä niin, että kun lapsi on kerännyt tarpeeksi monta tarraa, hän saa jonkin suuremman palkinnon. Tämä toimii kuitenkin paremmin kotona kuin päivähoidossa.

Suurin osa oli keskustellut päiväkodin menetelmistä ja niiden käytöstä lasten vanhempien kanssa. Tämä on voinut johtaa siihen, että monet vanhemmat käyttävät samoja menetelmiä myös kotonaan. Ihmisillä on kuitenkin aina eriäviä mielipiteitä asioista, joten oli myös niitä vanhempia, jotka käyttivät kotona omia menetelmiään.

Suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä ei ollut eroja siinä, mitkä rajoittamismenetelmistä olivat suosituimpia. Kummatkin ryhmät käyttivät samoja menetelmiä, mutta esimerkiksi suomenkieliset pyrkivät keskustelemaan lapsen kanssa enemmän, kun taas tilanteesta poistaminen oli ruotsinkielisten keskuudessa yleisempää. Keskustelun painottaminen saattaa johtua siitä, että osa suomenkielisistä vastaajista käytti työssään montessoripedagogiikkaa.

Palkitsemismenetelmissä kummassakin ryhmässä suosituin oli kehuminen sanallisesti. Toiseksi suosituinta oli fyysinen kontakti. Kyselyyn vastanneet ruotsinkieliset eivät tutkimuksen mukaan käytä lainkaan tarroja tai muita konkreettisia palkintoja.

12 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa käytetyimpiä palkitsemis- ja rajoittamismenetelmiä päiväkodeissa. Tutkimuksessa ilmeni käytetyimpiä ja toimivimpia menetelmiä kolmessa eri päiväkodissa. Tutkimus olisi tietenkin voinut käsittää kaupungin kaikki päiväkodit, mutta tulosten analysointi olisi ollut todella työlästä yksin.

Opinnäytetyöprosessi eteni aluksi vauhdikkaasti, mutta välillä tuli taantumia, jolloin se niin sanotusti ”polki paikallaan”; teorian löytäminen ja aiheen rajaaminen tuottivat hieman vaikeuksia, mutta pohdinnan jälkeen vastaajat rajattiin kolmeen päiväkotiin. Työtä oli kuitenkin mielenkiintoista tehdä, ja samalla se auttoi jäsentämään omia ajatuksia päivähoidossa käytettävistä menetelmistä. En ole nähnyt muita vastaavasta aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Muutama kyselyyn vastannut oli sitä mieltä, että kysymykset eivät olleet tarpeeksi selkeitä ja rajattuja. Kysymyksiä ei tarkoituksella oltu rajattu tarkasti, koska mielestäni se olisi voinut jättää joitakin vastauksia pois. Kun kysymys oli laaja, sain laajempia vastauksia.

Sain tutkimuksestani hyvää ja mielenkiintoa herättänyttä palautetta. Tutkimustulokset toimitetaan kyselyihin vastanneisiin päiväkodeihin, ja olen tyytyväinen, jos tutkimuksestani on apua työntekijöille päivittäisissä toiminnoissa.

LÄHTEET

Dunderfelt, T. 2006.: Elämänkaaripsykologia. Helsinki. WSOYpro.

Family Doctor 2011. How do I use the time-out method? Viitattu 6.10.2011.
<http://familydoctor.org/online/famdocen/home/children/parents/behavior/201.html>

Hakkarainen, M. 2007. Kurittaminen ahdistaa nykyvanhempia. Helmi/MTV3.
 Viitattu 1.9.2011.
<http://www.mtv3.fi/helmi/ihmissuhteet/artikkeli.shtml/558656?ihmissuhteet-perhe-kasvatus>

Heikka, J.; Hujala, E. & Turja, L. 2009.: Arvioinnista opiksi. Vantaa. Printel.

Helsingin Sanomat 2011 a. Ruumiillinen kuritus lisää lapsen aggressiivisuutta.
 Viitattu 10.9.2011.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Ruumiillinen+kuritus+lis%C3%A4%C3%A4+lapsen+aggressiivisuutta/1135256662907>

Helsingin Sanomat 2011 b. Viitattu 10.9.2011.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/artikkeli/Tutkimus+Ruumiillinen+kuritus+laskee+lapsen+%C3%A4lykkytt%C3%A4/1135249567278>

Hyvärinen, S.; Rönkä, A. 2007.: Kehu lastasi sopivasti. Iltalehti. Viitattu 1.9.2011.
http://www.iltalehti.fi/perhe/200703015791525_pr.shtml

Koivunen, P-L. 2009.: Hyvä päivähoito: työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä. PS-Kustannus.

Lindblom-Yläne, S.; Niemelä, R.; Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2005. PS Lukion psykologia. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.

Meidän Perhe 2011. Paapotko liikaa lastasi? 2011. Viitattu 2.9.2011.
http://www.meidanperhe.fi/artikkeli/leikki_ika/1475/paapotko_liikaa_lastasi_

Meriläinen, U. 2010. Lasten kurittaminen yhä kitkemättä. YLE. Viitattu 20.9.2011.

http://yle.fi/uutiset/teksti/kotimaa/2010/05/lasten_kurittaminen_yha_kitkematta_1663735.html

Mikkola, P. & Nevalainen, K 2010.: Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa. Pedatieto.

Niipperin Montessorileikkikoulu 2011. Herkkyyskaudet. Viitattu 22.9.2011.
http://www.niipperinmontessori.fi/html/body_herkkyyskaudet.html

Peltonen, Ritva. 2011. Omahoitajuus [luento]. 2011. Vaasa.

Skodvin, A. 2004. Lapselle rajat. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus 2011. L.S. Vygotsky ja kulttuurihistoriallinen koulukunta. Viitattu 30.10.2011.
<http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/vygotski.html>

Tiensuu, J. 2007. Ei ole sama kuka lastasi kasvattaa – päiväkotikasvatuksen erityispiirteitä. Vantaa. Edufin.

Vaasan Kaupunki 2011 a. Erityisvarhaiskasvatus. Viitattu 20.10.11.
http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Lapset_nuoret/Varhaiskasvatuspalvelut__Paivahoito_/Erityisvarhaiskasvatus

Vaasan Kaupunki 2011 b. Esiopetus. Viitattu 20.10.2011.
http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Lapset_nuoret/Varhaiskasvatuspalvelut__Paivahoito_/Esiopetus

Vaasan Kaupunki 2011 c. Päiväkodit. Viitattu 20.10.2011.
http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Lapset_nuoret/Varhaiskasvatuspalvelut__Paivahoito_/Paivakodit

Österlund, M. 2011: Lasten kuritus on kiellettyä. Selkosivut. Viitattu 3.9.2011.
<http://papunet.net/selko/tietoa/lait-ja-saannot/lasten-kuritus-on-kiellettya/>

Vaasan kaupunki – Vasa stad
 Kasvatus- ja opetusvirasto
 Verket för fostran och utbildning
 Varhaiskasvatusosasto / Avdelningen för småbarnsfostran

Päätös - Beslut
 22.9.2011

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
 Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran

Pykälä - Paragraf
 98/2011

Dno - Dnr

Esittelijä - Föredragande lg

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Johanna Kuoppala

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Johanna Kuoppala anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Opinnäytetyön aiheena on "Keppi ja porkkana -menetelmä päiväkodeissa".

Tutkimuksen tarkoituksena tarkastella mitä menetelmiä päiväkodissa käytetään palkitsemiseen ja rankaisemiseen tunnettujen tarravihkon ja jäähytuolin lisäksi. Samalla havainnoidaan löytyykö eroja suomen- ja ruotsinkielisten päiväkotien välillä.

Tutkimus toteutetaan henkilökunnalle jaettavalla kyselytutkimuksella kolmessa eri päiväkodissa.

Tutkimuslupa-anomus liitteenä.

Päätös - Beslut

Hyväksyn edellyttäen, että tutkimuksessa noudatetaan salassapitovelvollisuutta ja että valmis opinnäytetyö luovutetaan varhaiskasvatusosastolle.

Allekirjoitus - Underskrift

 Lillemor Gammelgård

Tiedoksianto - För kännedom Vapeola, J Kuoppala, päiväkodit

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av
 Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker

23.9.2011

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt

rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
 PL 2, Vaasanpuistikko 16
 65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
 PB 2, Vasaesplanaden 16
 65100 VASA

Kyselylomake

Olen sosionomi-opiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyöni aiheesta ”Keppi ja porkkana” – menetelmän käyttö päiväkodeissa’. Tutkimuksen avulla pyrin kartoittamaan palkitsemis- ja rankaisumenetelmiä tunnettujen tarravihon ja jäähytuolin lisäksi.

Kyselyyn on valittu kolme Vaasalaista päiväkotia, joista yksi on ruotsinkielinen. Päiväkotien nimiä ei tule ilmi työssä.

Kyselyssä on sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Vastauksia voi antaa useamman kuin yhden/kysymys. Jos vastauksissa ei ole täysin sopivaa vaihtoehtoa, vastaa lähinnä oikeaa oleva. Mikäli vastaus ei sovi annettuun tilaan, voit jatkaa kyselyn toiselle puolelle. Lopusta löytyy tila kommenteille.

1. Minkälaisessa ryhmässä työskentelet?

- 0-3 – vuotiaiden lasten ryhmässä
- 3-4 – vuotiaiden lasten ryhmässä
- 5-vuotiaiden lasten ryhmässä
- esiopetuksessa
- sisarusryhmässä

2. Aiheuttaako konflikteja yleensä

- yksi lapsi
- muutaman lapsen ryhmä
- muu, mikä?

3. Missä tilanteissa huonoa käytöstä ilmenee eniten?

- Kun lapsi saapuu päiväkotiin
- Kun siirrytään ruokailemaan
- Ruokailun aikana
- Ennen päivälepoa (esim. päällysvaatteiden riisumisessa)
- Päivälevon aikana
- Ulos siirryttäessä
- Sisään tultaessa
- Lapsen lähtiessä kotiin

4. Jos lapsi kiukuttelee saapuessa ja/tai lähtiessä, kiukutteleeko hän

- vanhemmalle/vanhemmille
- työntekijöille
- sekä vanhemmille että työntekijöille
- muille lapsille
- kaikille ympärillä oleville

5. Kun lapsi kiukuttelee päiväkodissa, pyritäänkö ensiksi

- ohjaamaan lapsen huomio muuhun toimintaan
- keskustelemaan lapsen kanssa asiasta
- poistamaan lapsi tilanteesta/tilasta
- muu, mikä? _____

6. Mitkä ovat yleisimpiä ”rangaistusmenetelmiä”? (esim. jäähytuoli)

7. Mitkä edellä mainitsemistasi menetelmistä toimivat suurimmalla osalla lapsista?

8. Käydäänkö menetelmistä säännöllisesti keskustelua tiimin kanssa?

- kyllä
- ei

9. Onko keskustelujen pohjalta jätetty joitakin menetelmiä pois?

- ei
- kyllä,

esimerkiksi _____

10. Missä tilanteissa lapsia palkitaan ja rohkaistaan?

- Päiväkotiin saapuessa
- Päivälepoon liittyvissä tilanteissa
- Pukemisessa/riisuutumisessa
- Muissa tilanteissa, missä _____

11. Millä menetelmillä lapsia palkitaan ja rohkaistaan? (esim. tarravihko)

12. Mitkä edellä mainitsemistasi menetelmistä toimivat suurimmalla osalla lapsista?

13. Onko sekä rajoittamis- että rohkaisu- menetelmistä ja niiden käytöstä keskusteltu vanhempien kanssa?

- kyllä
- ei

14. Jos on, käyttävätkö vanhemmat samanlaisia menetelmiä myös kotona?

- kyllä
- ei

15. Esiintyykö samanlaista ongelmakäyttäytymistä lapsen sisaruksilla?

- Kyllä
- Ei
- Osalla kyllä, osalla ei

16. Vapaat kommentit: _____

Frågeformulär

Jag är en socionomstuderande vid Vasa yrkeshögskola. Jag gör mitt lärdomsprov om ämnet ”Keppi ja porkkana” –menetelmän käyttö päiväkodeissa’. Med hjälp av undersökningen försöker jag kartlägga belönings- och uppmuntringsmetoder utöver de kända klistermärken och utvisningsstol.

Jag har valt tre daghem från Vasa för undersökningen, ett av dem är svenskspråkigt. Daghemmens namn framgår inte av arbetet.

I undersökningen ingår både flerval- och öppna frågor. Man kan ge mera än ett svar per fråga. Om du inte hittar ett helt passande svarsalternativ kan du svara på det som är mest lämpligt. Om svaret inte ryms i det givna utrymmet, kan du fortsätta på fransidan. I slutet finns utrymme för kommentarer.

1. I vilken typ av grupp arbetar du?

- med 0-3 – åriga barn
- med 3-4 – åriga barn
- med 5 -åriga barn
- i förskola
- i syskongrupp

2. Orsakas konflikter i allmänhet

- av ett barn
- av en grupp av några barn
- annat, vad?

3. I vilka situationer förekommer dåligt uppförande mest?

- När barnet kommer till dagis
- När man går för att äta
- Under måltiden
- Före middagsluren (till exempel när barnet klär av sig ytterplaggen)
- Under middagsluren
- När man skall gå ut
- När man kommer in
- När barnet far hem

4. Om barnet gnäller när det kommer och/eller när det far hem, gnäller det för

- föräldrarna
- arbetstagarna
- både föräldrar och arbetstagare
- andra barn
- alla runt omkring sig

5. När barnet gnäller på daghemmet, försöker man först?

- leda barnets uppmärksamhet till andra aktiviteter
- diskutera frågan med barnet
- avlägsna barnet från situationen / tillståndet
- annat, vad? _____

6. Vilka är de vanligaste ”straffmetoderna”? (till exempel utvisningsstol)

7. Vilka av de nämnda metoderna fungerar för de flesta barn?

8. Diskuterar man regelbundet metoderna med teamet?

- ja
- nej

9. Har man efter diskussionerna avstått från några metoder?

- nej
- ja,

till exempel _____

10. I vilka situationer premieras och uppmuntras barnet?

- vid ankomsten till dagis
- i situationer som ansluter sig till middagsluren
- i samband med påklädning /avklädning
- i andra situationer, vilka

11. Med vilka metoder premierar och uppmuntrar man barnet? (till exempel klisterhäfte)

12. Vilka av de nämnda metoderna fungerar på majoriteten av barnen?

13. Har man diskuterat både begränsnings- och uppmuntringsmetoderna med föräldrarna?

- ja
- nej

14. Om man har gjort det, använder föräldrarna samma metoder hemma?

- ja
- nej

15. Förekommer liknande problembeteende hos barnets syskon?

- ja
- nej
- delvis, delvis inte

